

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

**Přestupkové jednání mládeže jako prediktor
trestné činnosti v dospělosti**

Bakalářská práce

Autor: Adéla Vágnerová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert
Oponent práce: PhDr. Stanislav Pelcák, Ph.D.



Zadání bakalářské práce

Autor:	Adéla Vágnerová
Studium:	P15P0936
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Přestupkové jednání mládeže jako prediktor trestné činnosti v dospělosti
Název bakalářské práce AJ:	The offense conduct of the youth as a predictor of crime in adulthood

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá vztahem přestupkového chování mládeže a následnou kriminální činností v dospělosti. Vysvětluje pojmy týkající se delikventního chování, vlivy a důsledky deviantního jednání a jeho zakotvení v legislativě. Zkoumá, jestli přestupky páchané mládeží predikují trestnou činnost v budoucnu, nebo jestli jde pouze o krizi dospívání. K výzkumu jsou použity kvalitativní metody polostrukturované rozhovory s odborníky, orientující se na danou problematiku. Cílem práce je zjistit, jestli u delikventní mládeže existují společné znaky, které předpovídají, že budou kriminálně aktivní i v dospělosti.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. Vyd. 1. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb.: Trestní zákon. 5. vydání. Praha: Armex, 2009. 128 s., ISBN 978-80-86795-72-0. VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2. ZOUBKOVÁ, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. 1. vyd. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2. FIRŠTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert

Oponent: PhDr. Stanislav Pelcák, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 4. 4. 2018

Adéla Vágnerová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji všem, kteří mě poskytli cenné rady při tvorbě této práce. Největší poděkování patří vedoucímu této práce PhDr. Janu Hubertovi za jeho profesionální přístup a jednání. Dále všem osloveným respondentům, kteří mi pomohli s hledáním odpovědí na výzkumné otázky.

ANOTACE

VÁGNEROVÁ, Adéla. *Přestupkové jednání mládeže jako prediktor trestné činnosti v dospělosti*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 56 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá vztahem přestupkového chování mládeže a následnou kriminální činností v dospělosti. Vysvětluje pojmy týkající se delikventního chování, vlivy a důsledky deviantního jednání a jeho zakotvení v legislativě. Zkoumá, jestli přestupky páchané mládeží predikují trestnou činnost v budoucnu, nebo jestli jde pouze o krizi dospívání. K výzkumu jsou použity kvalitativní metody polostrukturované rozhovory s odborníky, orientujícími se na tuto problematiku. Cílem práce je zjistit, jestli u delikventní mládeže existují společné znaky, které předpovídají, že budou kriminálně aktivní i v dospělosti.

Klíčová slova: delikvence mládeže, kriminalita, trestná činnost

ANNOTATION

VÁGNEROVÁ, Adéla. *The offense conduct of the youth as a predictor of crime in adulthood*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 56 pp. Bachelor Degree Thesis.

This thesis is about relation of the offense behavior of the youth and the subsequent criminal activity in adulthood. It explains the concept of delinquent behavior and inclusion in the law. It investigates whether juvenile offenses may predict crime in the future, or if it is just a crisis of adolescence. The research uses qualitative methods of semi-structured interview with criminologists. The aim of this thesis is to find out if there are common things, which predict criminal activity even in adulthood.

Keywords: juvenile delinquency, criminality, criminal activity

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 4.4.2018

Podpis studenta:.....

OBSAH

Úvod	10
1 Teoretická východiska	12
1.1 Vymezení základních pojmů	12
1.2 Krize	16
1.3 Znaky trestné činnosti mládeže	19
1.4 Právní vymezení	19
2 Příčiny kriminality	21
2.1 Biologické faktory	21
2.2 Psychologické faktory	24
2.3 Sociologické faktory	29
3 Druhy kriminality	34
3.1 Druhy agrese mládeže.....	34
3.2 Druhy kriminality	35
3.3 Statistiky týkající se mládeže.....	37
4 Důsledky kriminálního jednání mládeže	38
4.1 Opatření	38
4.2 Probační a mediační služba ČR	40
5 Trestná činnost mládeže jako prediktor kriminality v dospělosti.....	42
5.1 Výzkumné otázky	42
5.2 Výzkumná metoda	42
5.3 Výzkumný vzorek.....	43
5.4 Technika sběru dat.....	44
5.5 Tazatelské otázky.....	44
5.6 Výsledky výzkumného šetření.....	45

5.7	Vyhodnocení výsledků výzkumu	49
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	53
Přílohy	57

ÚVOD

Delikventní chování dětí a mládeže je v dnešní době často diskutovaným tématem napříč různými obory. Ať už ve školách, rodinách, volnočasových skupinách, nebo u Policie ČR a Probační a mediační služby ČR. To, proč se u dětí a mladistvých objevuje, s postupem času čím dál více protizákonného chování, je otázkou. Může mít spoustu odpovědí, ať už vycházejících z rodiny a z nefunkčně nastavených vzorců chování, nebo ze špatného vlivu vrstevníků, nebo z psychicky daných dispozic, které by mohly vysvětlovat případnou souvislost s následnými protizákonnými projevy chování v dospělosti.

Práce se zabývá otázkou, zda delikventní jednání dětí a mladistvých predikuje kriminální jednání v dospělosti. Popisuje základní pojmy, týkající se problémů spojených s delikventním jednáním dětí a mládeže, nerespektování norem, popisuje formy nápravy. Výzkum se zabývá hledáním konkrétních rysů delikventní mládeže, které mohou predikovat pokračování v kriminální kariéře i v dospělosti.

Téma jsem si vybrala, protože kriminálně jednající mládež považuji jako snáze napravitelnou a vnímám tuto skupinu jak část obyvatel s největším potenciálem na změnu a znovuzачlenění zpět do společnosti. Za předpokladu, že ve svém výzkumu naleznou souvislost mezi zmíněnými skupinami osob, mohla by tato skutečnost přispět k lepší prevenci kriminality.

Vycházím z teorie, že delikventní chování negativně ovlivňuje život a vztahy dětí a mládeže. Nejčastěji vzniká v rodinném prostředí, ve škole nebo mezi vrstevníky. Ve své práci popisují různé příčiny delikventního chování u mladistvých a mapují i následky.

Ráda bych zmapovala, jak jednotliví odborníci vnímají typického mladistvého pachatele. Jestli už na základě své praxe dokáží vyhodnotit, zda je pachatel napravitelný, nebo ne. Tyto poznatky jednotlivých respondentů potvrzují na konkrétních kazuistikách.

Cílem mé práce je tedy nalézt prediktor kriminálního chování v dospělosti u delikventní mládeže. Výzkumná metoda v práci bude použita kvalitativní. Vzhledem k tomu, že práce s mládeží je velmi specifická a podléhá vyjádření několika

specialistů. Snažila jsem se svůj výzkum provádět napříč více odborníky. Výzkumným subjektem budou kriminalisté Královéhradecké policie, pracovníci probační a mediační služby, právník specializující se na trestní právo a zástupce vězeňské služby.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Cílem této kapitoly je vymezit základní pojmy týkající se delikventního jednání. Je to obecná kapitola, která má uvést čtenáře do problematiky, kterou se zabývá celá práce.

1.1 Vymezení základních pojmů

Mládež

Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jsou za mládež považovány děti a mladiství. Dítětem mladším 15 let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku. A mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku.

Mládež je sociální skupina ve společnosti, která na věkové škále představuje etapu mezi dětstvím a dospělostí. Hranice mezi dětstvím a dospělostí je spojena s obdržením občanského průkazu a ukončením základní školní docházky. (Bělík, Hoferková, Kraus, 2017, s. 50)

Zletilost

Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plné svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné. (Občanský zákoník, § 30)

Nezletilost

Opakem zletilosti, tedy nezletilý je ten, který nedovrší osmnáctého roku věku, nebo ji nedosáhl uzavřením manželství.

Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. (Občanský zákoník, § 31)

Agrese

„Lidská agrese je jakékoliv chování cílené na druhého jedince, které je vedeno s bezprostředním záměrem ublížit. Agresor přitom musí být přesvědčen, že jeho chování cíl poškodí, a oběť agrese musí být motivována, aby se agresorovu chování vyhnula.“ (Koukolík, 2006, s. 195)

„Agrese je jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.“ (Martínek, 2015, s. 23)

Podle Martíňka se často se agrese projevuje tím, že jeden člověk zaútočí vůči druhému. Můžeme však rozlišovat další způsoby agrese. Jedním z nich je agrese vybitá na neživém předmětu – u dětí a mladistvých je toto velice častý směr (terčem útoku se stává školní vybavení – např. pravítko, sešit, lavice, skříňky). Jako další druh agrese ve své knize Martínek uvádí agresivitu vybitou na zvířeti. Dále popisuje autoagresi, jakožto agresi, kterou jedinec míří proti sobě samému. Za nejvyšší stupeň autoagrese můžeme považovat různé druhy sebevražd.

Agresivita

„Sklon k útočnému jednání vůči druhému. Určitou míru lze pozorovat u každého jedince. Podle jednotlivých teorií je buď geneticky zakotvená, nebo je odpovědí na vnější podněty, popř. se jí člověk učí jakožto vzorci chování. Podle psychoanalytické teorie je ji možno přetvořit do různých podob. Pojetí agresivity jako původní autonomní síly by znamenalo, že je člověk v zásadě nepřátelsky naladěn vůči kultuře a musí být vystaven institučnímu tlaku mírnícímu ničující účinky těchto hnutí na společenské formy života.“ (Jandourek, 2001, s. 16)

Martínek popisuje agresivitu jako vlastnost, která zapříčiňuje neustálou vnitřní pohotovost k agresi. Agresivita je schopnost organismu mobilizovat člověka k zápasu o dosažení konkrétního cíle a schopnost bojovat s těžkostmi.

Pre-kriminalita

Pre-kriminalitu můžeme vysvětlit jako kriminalitu, kterou páchají děti do patnácti let. Nejčastěji pachatelé pre-kriminality jsou mezi desátým až patnáctým rokem.

Kriminalita

Jednání, které představuje trestnou činnost a je dle toho sankcionováno.

Kriminalitu vnímáme jako způsob chování porušující normy trestního práva. Instituce, kterým náleží právo sankce, jsou policie a soudy. Míra kriminality se mění podle sociálních trendů, věku, v období sociální dezorganizace a podle místa. (Jandourek, 2001, s. 133)

Kriminalita neboli zločinnost je sociálně patologický jev, který je předmětem zájmu více vědních disciplín (zejm. tzv. kriminálních věd, kam patří nauka trestního práva, kriminální politika, kriminalistika a kriminologie). (Bělík, 2017, s. 41)

Kriminalitu můžeme definovat jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o chování sankcionované podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní. (Fischer, Škoda, 2014, s. 170)

Jak je uvedeno v trestním zákoníku **trestným činem** je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. (Trestní zákoník)

Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin. Přestupek je méně závažný než trestní čin. (Zákon o přestupcích)

Typickým příkladem, na kterém můžeme rozeznat trestný čin a přestupek je například krádež. Krádež může být přestupkem i trestním činem. Záleží na hodnotě odcizené věci. Do 4 999 Kč se jedná pouze o škodu nepatrnou, která není trestním činem, ale pouze přestupkem. Nesmí však čin spáchat vloupáním, nesmí se bezprostředně po činu pokusit uchovat věc násilím nebo pod pohrůžkou násilí, nesmí čin spáchat na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nesmí čin spáchat na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob a nesmí být již odsouzen v posledních třech letech za stejný čin. Poté by se jednalo o trestní čin. Pokud však pachatel nesplní jednu z uvedených podmínek, jedná se pouze o přestupek.

Delikvence

Delikvence je z hlediska společensky nepřijatelného chování širším pojmem. Jedná se o chování, které se týká nejen kriminality. Zahrnuje také činy, které nejsou tzv. jinak trestné. Patří sem například přestupky, dále trestná činnost osob ve věku mladším než 15 let, kdy nelze trest z důvodu věku uložit. V případě mladistvých se také užívá pojem juvenilní delikvence. (Fischer, Škoda, 2014, s. 170)

Delikvence je širší pojem a zahrnuje i činy, které z hlediska právního nejsou trestné (přestupková činnost dětí).

Normalita

Stav jedince, skupiny nebo společnosti, který odpovídá zavedeným normám a uznávaným hodnotám. Normalita je nepřítomností deviace a protikladem anomie. (Jandourek, 2001, s. 172)

Norma

Pravidlo, měřítko nebo předpis, které má závaznou platnost, kritérium pro posouzení určitého jevu, méně často má význam průměr, to, co je obvyklé a běžné, nejčastěji se vyskytující. (Geist, 2000, s. 162)

- a) Norma psychologická – průměrové a rozptylové hodnoty pro určité výkony (např. inteligence), získané systematickým vyšetřením velkého počtu lidí a sloužící jako základ pro posuzování výkonu jednotlivých osob. Každý psychologický test musí mít vypracované platné normy, v opačném případě by nebyl v praxi použitelný. (Geist, 2000, s. 162)
- b) Norma sociální – výraz, objevující se v sociální psychologii a sociologii poměrně pozdě, zhruba na začátku čtyřicátých let 20. století. V nejširším významu se vztahuje k pravidlům, která platí v určité sociální soustavě a která zavazuje její členy k jejich respektování a dodržování. (Geist, 2000, s. 162)

Sociální deviace

Sociální deviace je definována jako způsob jednání, které není konformní vůči společenské normě, jež je akceptována většinovou populací. Deviace je obecně definována jako jakákoliv odchylka od normální struktury či funkce. Deviaci je možno rozdělit na pozitivní i negativní. (Fischer, Škoda, 2014, s. 16)

Sociální patologie

„Sociální patologii můžeme vnímat jako mezioborovou vědní disciplínu, která vychází především ze sociologie, ale prolíná se i řadou dalších oborů – pedagogikou, psychologii, kriminologií, adiktologií a dalšími. Předmětem zájmu sociální patologie je studium negativních společenských jevů, jejich etiologie, stav, způsoby řešení, ale také možnost prevence.“ (Bělík, Hoferková, Kraus, 2017, s. 5)

Souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Na studiu a popisu jednotlivých nežádoucích jevů se podílí řada vědních disciplín. Zejména sociologie, psychologie, medicína, speciální pedagogika, etopedie a další. Jednotlivé vědní disciplíny se zabývají studiem a rozbořením příčin a faktorů, které vedly ke vzniku konkrétních sociálně patologických jevů. Také se zabývá analýzou zdrojů příčin, které umožňují jejich existenci ve společnosti. (Fischer, Škoda, 2014, s. 15)

1.2 Krize

„Krizi můžeme vnímat jako vyhrocení nebo vznik problémové situace, kterou není možno řešit dosavadními postupy.“ (Jandourek, 2001, s. 134)

Krize je situace, která postihuje společnost a její instituce, postihuje komunity a jiné sociální skupiny. Krize ale také především postihuje jedince. Pojem krize popisuje všechny situace, při kterých se něco dramaticky mění a tato změna je doprovázena negativními emocemi. Krizi můžeme definovat jako rozhodnou chvíli, rozhodný obrat v nichž vrcholí rozpor protikladných sil nebo jako těžkou svízelnou situaci, jak extrémní psychickou zátěž nebo jako přechodný stav, moment zřetelné nerovnováhy. Je to přechodný stav mezi dvěma rozličnými fázemi. (Špatenková, 2004, s. 15)

Podle Špatenkové můžeme vymežit krize **vývojové, situační a kumulované**. K delikventnímu jednání mládeže se nejvíce vztahuje krize vývojová. Vývojová krize je neoddelitelnou součástí lidského života. Vývojové krize s sebou přináší spoustu nových rolí a úkolů. Vyžadují copingové (zvládací) strategie a způsoby řešení a jsou doprovázeny jistým emočním napětím, které může být vnímáno i negativně. (Špatenková, 2004, s. 23)

Krize v dětství a dospívání

Krize v dětství má svá specifika v mnoha ohledech se liší od krizí v dospělosti. Jak uvádí Špatenková, tato odlišnost se projevuje v identifikaci krize, v širokém spektru spouštěčů, ale především v projevech a důsledcích samotné krize. Dítě nedokáže jednoznačně sdělit, že se nachází v krizi, a proto je závislé na tom, že si jeho symptomů všimne okolí. Největší pravděpodobnost je, že si symptomů krize všimnou rodiče, prarodiče, starší sourozenec nebo někdo jiný, jako například učitel, vychovatel nebo dětský lékař. Ačkoliv si někdo z okolí všimne, že je dítě v nepohodě, nemusí to nutně vyhodnotit jako krizi. Velmi často se stane, že je situace posouzena nesprávně a dítěti není včas zajištěna adekvátní pomoc. Někdy je dokonce dítě za projevy krize trestáno nebo paradoxně chváleno – nápadné ztišení. Tyto situace vedou k dalšímu zvýšení psychické tenze dítěte. (Špatenková, 2004, s. 51-52)

Špatenková ve své knize popisuje precipitatory krize v dětství. Situací, které mohou vyvolat u dětí krizi je celá řada. Můžeme poukázat například na tyto náročné životní situace – narození sourozence (dítě se musí vyrovnat s novou identitou a novým místem v rodině, často bojuje s žárlivostí vůči sourozenci, násilné projevy vůči sourozenci). Další situací, která může rozpoutat dětskou krizi je nemoc dítěte, kdy je důležitá přítomnost mateřské, pečující osoby. Nemoc jiného člena rodiny, odloučení dětí od rodičů, adopce, umístění dítěte do ústavního zařízení může také vyvolat dětskou krizi. Častým důvodem bývá rozvod či rozchod rodičů, kde vznikají sporné otázky v umístění dítěte do péče by měly být vždy projednány neodkladně a naléhavě. Rozdělení rodiny představuje pro dítě vždy situaci narušující jeho základní existenční jistotu a vyvolává v něm pocity ohrožení, s nimiž se dítě vyrovnává velmi těžko. Děti by neměly sloužit jako poslové negativních zpráv, které by měly rozvedenému rodiči ublížit. (Špatenková, 2004, s. 53-54)

Dle Špatenkové je pomoc dítěti v krizi pravděpodobnější, pokud vykazuje symptomy krize současně ve škole i doma. Krize v dětství má různé podoby, může se projevovat pouze ve škole, ve družině nebo jiném kolektivu, nebo naopak pouze doma. Krize u dítěte může probíhat také latentně – dítě je nápadně ztišené, za což může být chváleno. Čím mladší dítě je, tím více projevuje krizi somaticky nebo na úrovni chování. Při hodnocení, za je dítě normální nebo nenormální, je potřeba myslet na to, že je tato škála široká. U dětí je velmi důležitá individualita, každé se vyvíjí jinak, působí na něho jiné vlivy, vyrůstá v jiném prostředí a tentýž spouštěč má i pro stejně staré či stejně vychovávané děti jiný význam. Projevy dítěte v průběhu krize mohou mít různé podoby, mohou to být například poruchy řeči, koktavost, tiky, nebo například pomočování, sexuální projevy dítěte – hra na doktory, pokusy o sebevraždu, sebepoškozování, poruchy spánku, problémy při hře, školní selhávání, fantazírování a lhaní. Vážnějšími projevy krize mohou být krádeže, agresivita, konflikty a trucování, symptomy deprese, psychosomatické reakce – klasické kolapsové stavy nebo respirační poruchy, křeče a afektivní záchvaty. (Špatenková, 2004, s. 53-59)

Krize rodinných vztahů

Jan Svoboda popisuje ve své knize krizi rodičů. Dítě roste a vyvíjí se. Rodiče už nerostou, ale jejich vývoj se nezastavil. Dítě prochází několika stádii během vývoje a pro rodiče přechody mezi těmito stádii znamenají veliké nástrahy. Nelze je obejít. Lze je však přežít. Tyto nástrahy můžeme nazvat krize. Projít krizí však znamená mít šanci na změnu a další vývoj, možná i pokrok. Vztahová korekce a její stupeň zralosti má také nemalý význam, protože člověk je sociální bytost. Neumí žít v osamění. (Svoboda, 2014, s. 105-110)

Krize identity

Termín zavedl do psychologického pojmosloví E. H. Erikson roku 1950 a označoval jím situaci, v níž se ocitají adolescenti, jejichž fyzické, sexuální a sociální požadavky v nich vzbuzují potřebu si ujasnit, kdo jsou jako jedinci (osobnosti) a jaký je jejich vztah ke světu dospělých, do něhož v krátké době vkročí. Je to období pokoušení zvládnout různé role dospělých, období experimentování a hledání alternativ v mnoha životních oblastech (oblékání, sexuální a citové vztahy, činnosti).

Období, kdy se setkávají s řadou neúspěchů, zklamání, nezdarů, otřesení až ztráty sebejistoty a sebedůvěry na jedné straně a s úspěchy, sebepřeceňováním na druhé straně. To vše vyvolává otřesy a krize, které jsou charakteristické pro přechod ze sociální role dospívajících do sociální role dospělých. (Geist, 2000, s. 133)

1.3 Znaky trestné činnosti mládeže

Děti a mladiství pachatelé se dopouštějí omezeného okruhu trestné činnosti, a to zejména majetkové. Mladiství pachatelé tvoří největší část pachatelů majetkové trestné činnosti, současně také přibývá pachatelů mladších 15 ti let. Útoky proti životu, zdraví, svobodě a lidské důstojnosti jsou prováděny se zvyšující se brutalitou. Velkou společenskou nebezpečnost vykazují skutky spáchané mládeží ve skupinách a ve velkých městech. Věková hranice pachatelů se stále snižuje. Charakteristické rysy pro kriminalitu mládeže je nedostatečná plánovitost trestného činu, dále neúměrně nízká hodnota odcizené věci v porovnání se škodou způsobenou trestním činem. Dále často nepochopitelná brutalita. Trestná činnost mladistvých je často pouze forma zábavy nebo forma seberealizace. Delikventní chování je revoltou proti světu dospělých. Mladí lidé se stávají i oběťmi virtuální reality, která je zprostředkována masmédií a počítačovými hrami. Pro mladistvé pachatele je příznačné i dřívější zahájení sexuálního života a promiskuitní životní styl. Mladí lidé mají na svědomí i značnou část požárů a výbuchů. Nebezpečí tíhnou k extrémistickým hnutím a chlubitost svými činy. Kriminalita je často páchána pod vlivem alkoholu a toxických látek. (Hoferková, 2014, s. 51-53)

1.4 Právní vymezení

Kriminalita obecně i kriminalita mládeže speciálně je závažným sociálně patologickým jevem. Proto se kriminalitou zabývá řada vědních oborů, které můžeme souhrnně nazvat vědními obory o člověku. Kriminální čin je masivním projevem poruchy chování jedince v dimenzi antisociálního chování závažného charakteru. Projevuje se porušováním společností nastavených norem. Jak ve své knize uvádí Schelleová, počátky samostatného systému justice nad mládeží je možné spojovat s rokem 1899, kdy ve státě Illinois v USA došlo k založení prvního řádného soudu pro mladistvé (osoby mladší osmnácti let). (Schelleová, 2004, s. 42-48)

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

V roce 2003 vznikl zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně. Zákon se vztahuje na dvě věkové skupiny mládeže – na děti mladší patnácti let, které se dopustily činu jinak trestného. Základní zásady vztahující se k soudnictví ve věcech mládeže jsou podle Schelleové upraveny v ustanovení zákona. Zásady vycházející z principu, že všechna opatření, postupy a prostředky upravené tímto zákonem je třeba využívat k obnově narušených sociálních vztahů, ke znovu začlenění mladistvého do jeho sociálního prostředí a k prevenci trestné činnosti. Mezi specifická práva mladistvých i osob mladších patnácti let patří i právo na ochranu před zásahy do jejich osobní svobody a soukromí. Státní zástupci v přípravném řízení i soud pro mládež ve věcech upravených tímto zákonem postupují tak, aby byla respektována zásada rychlosti řízení a právo na projednání věci bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě. (Schelleová, 2004, s. 48-51)

Odpovědnost mládeže za protiprávní činy

Dosavadní věková hranice počátku trestní odpovědnosti je obhajována zejména tím, že věk 15 let odpovídá počátku odpovědnosti v oblasti pracovněprávní, jakož i systému základního vzdělávání mládeže. Z pohledu srovnávacího lze dodat, že ve většině evropských zemí se věková hranice pohybuje kolem čtrnácti až šestnácti let. V zemích, kde je věk trestní odpovědnosti nízký (Velký Británie – 10 let, Irsko – 7 let, Švýcarsko – 7 let, Polsko – 13 let) je právní úpravou vytvořen větší prostor pro rozhodování a výchovném působení specializovaným sociálním pracovníkům, pedagogům a psychologům. (Schelleová, 2004, s. 52-58)

Podle Schelleové dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se však činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě.

2 PŘÍČINY KRIMINALITY

Kriminalita může mít spoustu různých příčin, mohou být jednoznačné nebo se vzájemně prolínat. V této kapitole je nastíněno, jaké jsou nejčastější příčiny kriminality, rozdělené do třech skupin. Faktory biologické, psychologické a sociologické.

2.1 Biologické faktory

Zvolský (1990, s. 9) ve své knize uvádí, že i když mají lidé tendenci hledat příčiny duševních poruch spíše v osobních tragédiích a v emocionálních zvratech, nemusí tomu tak vždy být. Můžeme hledat původ v dědičném vybavení, jakožto tělesné a duševní vlastnosti.

Prvním, kdo se exaktní metody, založené na pečlivém pozorování, měření a vážení, pokusil uplatnit při zkoumání kriminálního chování, byl italský lékař a antropolog C. Lombroso. Lombroso působil jako vězeňský lékař v turínském nápravném zařízení a denně mu ordinací procházeli desítky zločinců. Došel k přesvědčení, že u většiny z nich lze konstatovat nejrůznější fyzické anomálie, jimiž se liší od běžné populace. Podrobným studiem těchto rysů se propracoval k vyslovení hypotézy o **rozeném zločinci**. Delikventi podle ní představují jakousi zvláštní odrůdu lidského druhu či specifický antropologický typ, a to ve smyslu degenerativního návratu na primitivnější úroveň. Jsou tudíž něco jako moderní divoši, kteří svými fyzickými a s nimi úzce spojenými duševními charakteristikami odpovídají ranějšímu stádiu vývoje lidstva. Mezi znaky, podle nichž rozeného zločince spolehlivě rozpoznáme, přitom řadil tyto: „Výrazně asymetrická tvář, nadměrně velké dásně a lícní kosti, neobyčejně velké nebo naopak malé uši, často odstáté jako šimpanz, zahnutý. Zvednutý nebo jinak deformovaný nos. Masité a opuchlé rty, neobvykle dlouhé ruce, nezvyklé tvary ústního patra či jeho rozštěp. Abnormální zuby, ustupující brada, nebo neobvykle dlouhá či krátká a plochá, jako má opice. Anomálie vlasů, které se svými znaky podobají vlasům typickým pro opačné pohlaví, anomálie hrudníku, jako například příliš nebo málo žeber. Nadpočetné bradavky. Nadpočetné prsty na nohách a rukách.“ (Tomášek, 2010, s. 129)

Pohlaví

Jak ve své knize píše Fischera a Škoda prvním z biologických faktorů, který má souvislost s vyšší pravděpodobností ke kriminalitě, je pohlaví. Muži se kriminality i delikventního chování dopouštějí mnohem častěji než ženy. Odborné prameny (Psychopatologie pro pomáhající profese, 2004, Vágnerová) uvádějí srovnání četnosti kriminálního chování mužů a žen, vzájemný poměr se pohybuje 10:1. Důvod je spatřován ve větším významu agresivního a sociálně dravého chování pro dosažení seberealizace v případě mužů. Další důvod je spatřován ve větší tendenci k agresivitě u mužů vzhledem k mužskému hormonu testosteronu. (Fischer, Škoda, 2014, s. 171)

Věk

Značný význam pro vznik a rozvoj kriminálního chování má dále věk. Jedinci, kteří se dopouštějí tohoto chování, jsou většinou mladí. Značná část vězeňské populace je tvořena mladými muži ve věku do 26 let. Převážnou část recidivistů tvoří osoby do věku 39 let. (Fischer, Škoda, 2014, s. 171)

Dědičnost

Genetická zakotvenost lidského chování je aspekt společenskými vědami stále nedoceněný. Jak uvádí Matoušek ve své knize lidské individuální charakteristiky jsou mnohem méně prozkoumány než z hlediska vlivů prostředí (zejména vlivů rodiny a jiných prostředí). Biologické determinanty delikventního chování byly již v minulém století předmětem studií odborníků zaměřených na delikvenci – v nich však byly pouze zjišťovány degenerativní znaky příznačné pro rodinné zločince (např. pověstné tvary ušních boltců popsané Lombrosem na konci 19. století). Takto definované znaky byly jako rozlišující kritérium mezi delikventními a nedelikventními osobami v kontrolních studiích provedených začátkem 20. století na vojácích a studentech zavrženy. (Matoušek, 2011, s. 21)

Systematické studium dědičnosti delikvence, jež má význam dodnes, začíná až ve 20. století Goddardovým genealogickým zkoumáním amerických rodin, v nichž se vyskytlo delikventní chování. Tyto práce dle Matouška již začali vliv dědičných faktorů na delikventní chování potvrzovat, i když je viděly jako projev „vrozené

slabomyslnosti“, což bylo vysvětlení opřené o vyšetřování zkoumaných osob tehdy vznikajícími inteligenčními testy a stále ještě blízké příbuzné teoriím o degenerativních znacích. (Matoušek, 2011, s. 22)

Neurofyziologický základ osobnosti

Biologickým základem osobnosti je individuálně charakteristický neurobiochemický komplex determinující **rozvoj osobnostních rysů**. Genetické dispozice ovlivňují nepřímo rozvoj osobnosti, prostřednictvím centrální nervové soustavy. Předurčují rozvoj mozkových struktur a produkci neuroaktivních látek. S tím souvisí regulace neurofyziologických funkcí, což modifikuje sklon k různému způsobu reagování. Z hlediska rozvoje základních temperamentových vlastností, zejména individuálně charakteristického emočního prožívání a s tím spojené aktivity, je nejvýznamnější **kůra čelního laloku a limbický systém**. Kůra čelního laloku se podílí na regulaci a kontrole jednání a na plánování sledu dílčích aktivit, je biologickým základem exekutivních funkcí. Prefrontální oblasti ovlivňují sklon k impulzivitě, hyperaktivitě, asertivitě a agresivitě. Přední cingulární kortex spojuje limbické struktury a podílí se na monitoringu vlastního jednání detekováním chybných a konfliktních reakcí. Tendence k určitému způsobu emočního prožívání závisí především na aktivitě limbického systému, který zahrnuje mozkovou kůru, hypotalamus a některé podkorové oblasti, jako je septum, amygdala, hypotalamus a přední talamus. Dispozičně daný sklon k emočním prožitkům určité kvality je spojen s asymetrickou citlivostí prefrontální mozkové kůry a amygdaly. Sklon k pozitivnímu ladění souvisí se snadnější aktivací levého prefrontálního kortexu, naopak převažující aktivita pravé prefrontální oblasti je spojena s negativními pocity a snížením pocitu svobody. (Vágnerová, 2010, s. 50-53)

Gen agrese

Vztah geny-mozek-chování dokládá vztah dosud jediného prokázaného „genu agrese“ a tlaku zevního prostředí u mužského pohlaví k agresi. Jak ve své knize uvádí Koukolík (Koukolík, 2008) enzym monoaminoxidáza (MAO-A) pomáhá vytvářet nervové přenašeče serotonin a dopamin. Nervové přenašeče jsou kódovány příslušnými geny. Změna genu tedy znamená změnu přenašeče a s tím spojenou

změnu vlastností. Zjistilo se, že MOA-A je jedno z většího počtu možných změn genu a odpovídá míře impulzivní agrese u mužů. Častým projevem této mutace genu je to, že jsou muži agresivní, impulzivní a mají sklon k násilnému chování, zejména pokud byli v dětském věku zneužívání nebo pili-li alkohol. „Důležitým objevem dokládajícím společného genetického jmenovatele antisociálních rysů chování u dětí a rodičů jsou výsledky studie, která porovnávala tyto prvky chování u rodičů a dětí na rozdíl od starších studií. Vztah mezi skóre psychopatie u rodičů a u dětí nenašla. Jestliže se však u rodičů vztáhlo skóre jejich psychopatie k příznakům jejich dětské ADHD neboli poruše pozornosti s hyperaktivitou, pak se vztah objevil. Je tedy možné, že společným jmenovatelem antisociálního chování těchto rodičů a jejich dětí je gen nebo geny, případně jejich interakce, které odpovídají za impulzivitu, tedy zbrklé, nerozvážené, nečekané, bezhlavé, často velmi riskantní chování.“ (Koukolík, 2008, s. 70-73)

Typ rodilého zločince

Jak jsem již zmiňovala, deviantní chování mohou zapříčinit různé vrozené dispozice. Největší ohlas získala italská antropologická škola reprezentovaná Cesarem Lombrosem. Základní pozornost věnoval identifikaci zločineckých typů. Východiskem Lombrosovy práce byl „zločinný člověk“. Tento typ identifikoval především na základě poměrování tvaru lebky. Lombrosovým zastáncem byl harvardský antropolog Hooton, který na základě statistického porovnání více jak sto rysů dospěl k závěru, že existují jisté fyzické znaky a zvláštnosti, které delikventy odlišují od normální populace. Zjistil, že trestanci jsou morálně, intelektuálně, morfologicky i geneticky degenerovaní. (Kraus, 2014, s. 15)

2.2 Psychologické faktory

O psychologii jako samostatném oboru můžeme hovořit zhruba od poloviny 19. století. Alespoň okrajově se problematikou příčin kriminálního chování zabývaly a dodnes zabývají všechny významnější psychologické školy a směry. Přes značné rozdíly, které mezi nimi existují, je všechny vystihuje skutečnost, že za klíčový faktor, schopný jedince přimět ke zločinnému jednání, považují jeho psychiku, respektive duševní pochody, které se v něm odehrávají. (Tomášek, 2010, s. 135)

Jednou z nejvlivnějších teorií se stala psychoanalýza. Přesto, že jejího zakladatele, S. Freuda, otázky s kriminálním chováním ve větší míře neoslovily, našla se řada jeho žáků, kteří psychoanalytický pohled na osobnost a její strukturu (id, ego a superego) na pole kriminologického bádání přenesli. Freudův koncept byl pro tyto účely jako stvořený, neboť člověka líčil coby bytost zmítanou primitivními pudy, které ho ženou do přímého rozporu s nároky sociálního života. (Tomášek, 2010, s. 135)

Velmi komplexně se procesy podmiňování, a to přímo ve vztahu ke kriminálnímu jednání zabýval H. J. Eysenck. Jeho teorie vychází z předpokladu, že každý z nás se rodí s určitým typem nervového systému, který předurčuje, nakolik jsme odolní vůči vlivu vnějších podnětů. Eysenck rozlišoval 3 dimenze osobnosti, podle nichž lze tuto skutečnost u konkrétního jedince vystihnout. Byla jimi extroverze (charakteristická vlastnostmi jako asertivita, dominance, aktivita či vyhledávání vzrušení), neurotismus (úzkostnost, spíše depresivní ladění, náladovost) a psychoticismus (agresivita, asociálnost, egocentrismus a nedostatek empatie). (Tomášek, 2010, s. 137)

Velké pozornosti kriminologů, ale neméně médií a veřejnosti, se dlouhodobě těší teorie spojující delikventní chování s psychopatickou poruchou osobnosti. Jedná se o relativně trvalou odchylku, vyznačující se nápadnou neschopností vcítit se do druhých, neodpovědností, nerespektováním společenských pravidel a norem, nízkým prahem pro agresivní jednání, nepoučitelností či absencí jakýchkoli pocitů viny (odhady hovoří o třiceti a více procentech). Je nesmyslné ji s kriminalitou spojovat automaticky. Jak připomíná L. Čírtková (1988) trestné činnosti se dopouštějí též lidé, kteří asociální poruchou osobnosti netrpí, a naopak porucha sama sebe nezaručuje, že se z jejího nositele zločinec stane. (Tomášek, 2010, s. 137)

Osobnost

„Osobnost lze poněkud zjednodušeně definovat jako komplexní a relativně stabilní systém, který funguje jako celek, skládá se z vzájemně propojených somatických a psychických vlastností a projevuje se v reakcích na různé podněty a situace, resp. v interakci s nimi.“ (Vágnerová, 2010, s. 13)

Koukolík ve své knize *Vzpouira deprivantů* popisuje výzkum skupiny britských vědců, kteří hledají odpověď na otázku, do jaké míry odpovídají za psychopatické rysy

osobnostní geny. Využívají dlouhodobý projekt s názvem Studie raného vývoje dvojčat (Twins Early Development Study, TEDS). Cíleně byl sledován výskyt otrlosti a bezcitnosti, zejména pak nepřítomnost pocitu viny poté, co dítě něco provedlo, a skutečnost, že dítě nemá ani jednoho kamaráda. Otrlost a bezcitnost Koukolík považuje za jedny ze základních rysů psychopatie v úzkém slova smyslu. Děti, u nichž se tyto znaky objevují, je často mají i v dospělosti. Na základě učitelského hodnocení vybrali vědci ze vzorku 3687 párů dvojčat-chlapců 10 % těch, kteří měli těžkou antisociální poruchu chování. Potom tuto skupinu rozdělili do dvou podskupin, z nichž jedna měla psychopatické rysy a druhá neměla. (Koukolík, 2006, s. 72-73)

Jak píše ve své knize Koukolík, zjistilo se, že porucha chování bez psychopatických rysů má genetickou zátěž jen malou. Na druhé straně plně čtyři pětiny rozdílů v chování mezi běžnou populací a chlapci, kteří mají psychopatické rysy, jsou podmíněné geneticky. (Koukolík, 2006, s. 72-73)

Z tohoto výzkumu plynou důležité závěry a to například, že porucha chování u dětí má různé příčiny. V případě genetické zátěže budou mít vlivy zevního prostředí, to znamená pedagogický a léčebný vliv rodičů, učitelů, případně dětských psychologů a psychiatrů menší efekt, než je tomu v případě poruchy chování, která nemá genetickou složku. (Koukolík, 2006, str. 72-73)

Disharmonický vývoj osobnosti

Kapitola nazvaná disharmonický vývoj osobnosti popisuje prakticky poruchy osobnosti. Ale vzhledem ke zkoumané cílové skupině, tedy mládeži, nemůžeme mluvit přímo o poruchách osobnosti. U mládeže však pracujeme s faktem, že osobnost ještě není plně vyvinuta a stále se utváří. Jak ve své knize uvádí Malá (Malá, Pavlovský, 2002, s. 80) lidé s poruchou struktury osobnosti se svými projevy výrazně odlišují od běžných způsobů chování, myšlení a citění dané společnosti. Jejich podivínské a obtížně adaptovatelné chování způsobuje utrpení jak okolí, tak jím samotným. Poruchy jsou podmíněny biologickými i psychosociálními faktory a současně určitými genetickými predispozicemi.

Jak Pavlovský a Malá uvádějí, dle MKN-10 můžeme rozeznávat několik druhů poruch osobnosti (dříve nazývaných psychopatie). Tyto poruchy jsou typické svou

stálostí a jsou těžko ovlivnitelné medikamenty i psychoterapií. Nejčastější poruchy osobnosti, které mají vliv na problémy v sociálním okolí jsou:

- **Paranoidní porucha osobnosti** – charakterizovaná nedůvěřivostí, podezřívavostí, vztahovačností. Jedinci s touto poruchou za vším vidí zradu, nedůvěru a nebezpečí.
- **Disociální porucha osobnosti** – je charakterizována nezodpovědností, bezohledností, vymizením soucitu a altruismu. Chování těchto osob je v rozporu se společenskými normami.
- **Emočně nestabilní porucha osobnosti** – charakteristická je nedostatečná kontrola impulzů. Projevuje se nezdrženlivostí, spontánním jednáním a bezprostředním uspokojováním svých potřeb. Nesnáší kritiku a reaguje na ní velmi impulzivním a násilným chováním. Tento typ osobnosti se často vyskytuje u disociálních a drogově závislých pachatelů.
- **Histrionská porucha osobnosti** – známá jako hysterická psychopatie se projevuje zvýšenou, avšak povrchní emotivitou, teatrálností, egocentrickým zaměřením se snahou obrátit na sebe pozornost za jakoukoliv cenu. Lidé s touto poruchou provokují, při vyprávění zveličují, lžou a přibarvují realitu. Intrikují, manipulují, pomlouvají bez pocitu viny.

V praxi se nejčastěji setkáváme se smíšenými poruchami osobnosti, u kterých jsou přítomny symptomy z různých poruch. U osobnostních poruch jsou narušeny všechny psychické funkce, proto se k léčení může uplatnit každá z dostupných léčebných poruch. Léčebné poruchy jako psychoterapie analytická, interpersonální, podpůrná, KBT a jiné. (Malá, Pavlovský, 2002, s. 80-83)

Poruchy emocí a chování

Porucha chování je termín používaný v etopedii. V obecném slova smyslu se poruchou chování označuje „každá negativní odchylka od normy mající obraz trvalého a vědomého jednání označeného jako nežádoucí projevy v chování, které mohou vyústit až do stadia delikvence, kriminality nebo dokonce poruchy osobnosti“. Vzhledem k dětem převažuje v současné době označení porucha chování a emocí, které vyjadřuje neoddělitelnost emocionálních problémů a problémů v chování. V současné době lze rozdělit poruchy chování do 3 skupin:

Dítě v riziku poruch chování je takové dítě, které ve svém vývoji čelí mnohým rizikům z osobnostní a sociální roviny.

Problémové chování nebo jinak dítě s problémem v chování se vyznačuje menší intenzitou nežádoucích projevů chování, časovou omezeností a motivací ke změně oproti dítěti s poruchou chování a emocí. Zvládnání problémové chování je většinou v kompetenci pedagogů.

Dítětem s poruchou chování a emocí je dítě, jehož chování a emocionální reakce se liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem a mají nepříznivý vliv na školní výkon.

Poruchy chování stanou sociálně patologickými jevy, dosáhnou-li u jedince takového stupně, že u něj dojde k poruše socializace, zároveň jsou charakteristické opakujícími se výskyty, stabilitou a jsou rozšířeny ve srovnatelných sociálních podmínkách. (Bělík, Hoferková, 2017, s. 66)

Příčiny poruch emocí a chování bývají buď v individuální, nebo v sociální rovině života dítěte. Velmi často bývají tyto roviny propojeny a rizikové faktory se tímto propojením násobí. Vojtová ve své knize rozděluje poruchy chování na **rizika spojená s individualitou dítěte** a **rizika spojená se sociálním okolím dítěte**. V osobnostní rovině bývají příčiny poruchy emocí a chování v osobnostních dispozicích dítěte. Vágnerová poukazuje na genetickou dispozici k disharmonickému vývoji s typickou odchylkou v rozvoji emočních a volních vlastností. Často to bývá například vyšší dráždivost, afektivní impulzivní reakce a nízká schopnost empatie. Oslabení nebo porucha centrální nervové soustavy převážně na bázi prenatální či perinatální mívá často za následek impulzivitu, emocionální nevyrovnanost a nižší schopnost sebeovládání.

Příčiny poruchy emocí a chování vycházejí ze sociální nebo zkušenostní roviny. **Sociální rovina** vidí problém v nejisté příslušnosti k sociální skupině, nedostatečné sebeúctě a nedostatku impulzů a příležitostí k učení se způsobům vlastní interakce s druhými. **Zkušenostní rovina** na poruchy emocí a chování nahlíží jako na reakce na vlastní chování. Zejména tedy od lidí ze sociálního okolí nebo zkušenost s vlastními strategiemi chování. **Rizika spojená se sociálním okolím dítěte**, tedy s jeho vnějším prostředím, s příležitostmi a bariérami, které mu toto sociální okolí poskytuje pro učení se chování a pro vytvoření návyků chování. Tato rizika se pojí

s rodinou dítěte, se školou a se širší sociální sítí ve které se dítě pohybuje. Nejčastější aspekty, které se na rozvoji poruch chování podílí jsou nejčastěji spojovány s rodinou. Prvním aspektem je nedostatečný nebo nevhodný model, kdy dítě napodobuje nevhodný model a odlišný hodnotový systém. Dalším uvedeným aspektem podle Vojtové je citové strádání nebo celkové zanedbávání, kde je výrazná absence citové vazby. Dalším problémem je oslabená schopnost dítěte porozumět chování spolužáků. U velké části dětí se kumulují rizika z různých oblastí a jejich účinek se tím posiluje. Dítě se tak stává méně odolné vůči jiným rizikovým faktorům. (Vojtová, 2008, s. 42-44)

2.3 Sociologické faktory

Jak psychologické, tak biologické kriminologické směry hledají rozhodující impuls, který vede ke zločinnému jednání, v pachateli samotném. Individuální rozdíly mezi lidmi jsou podle nich dostatečným vysvětlením, proč se někdo trestné činnosti dopouští, a jiní nikoliv. S takovým pohledem na příčiny kriminality hrubě nesouhlasí stoupenci sociologických přístupů. Většina z nich sice nepopírá, že každý z nás se rodí s určitými vlastnostmi a charakteristikami, které jsou dány, ale to vše nevytváří víc než jen určitý základ či potenciál. Jeho rozvinutí je již zcela závislé na společenském prostředí, v němž se pohybujeme. Zločincem se tak podle těchto teorií nestane nikdo, koho patřičným směrem neovlivní jeho bezprostřední či širší sociální síť. (Tomášek, 2010, s. 139)

Škola

Jak ve své knize uvádí Jedlička škola je společenská instituce, která je výtvorem dlouhého vývoje lidské společnosti. Hlavním cílem školy již několik století má být výchova a vzdělání nastupujících generací. Škola není pokračovatelkou rodinné výchovy, ale především jsou zde rozvíjeny občanské návyky a nastupující generace je připravována na zvládnutí širších společenských nároků a požadavků. (Jedlička, 2015, s. 43-45)

Ve škole, tedy místě pro vzdělávání dítěte, může vznikat dle odborníků spousta rizik. Hlavními aspekty jsou školní neúspěch, nepřiměřené nároky, pozice outsidera nebo nedostatek příležitosti k učení. Děti mají často slabou vazbu na školu, učitelé

používají nevhodné kázeňské prostředky, často zaměřené na chybu a nevyhovující kázeň. Děti jsou málo pozitivně a vnitřně motivované. Dalším problémem vznikajícím ve škole může být škodlivá vrstevnická skupina a přijetí agrese jako normy. Ve škole se vyskytují problémy jako šikanování, odmítání vrstevníků a sociální izolace. Tato rizika přináší do vývoje dítěte velké bariéry, které jsou ohrožující pro jeho budoucnost. Mohou způsobit problémy v jakékoliv oblasti jeho směřování k dospělosti a mohou se projevit až v pozdějším věku. (Vojtová, 2008, s. 41)

Rodina

Rodina je velmi významná především pro zdravý vývoj dítěte a pro jeho úspěšnou socializaci. Těžko lze najít prostředí, které by tak jako rodina odpovídalo potřebám dětí a dospívajících a vytvářelo tak účinné výchozí podmínky pro rozvoj jejich osobnosti, včetně jejich vzdělávací úspěšnosti. Jak ve své knize uvádí Giddens (2013, s. 309) v dnešní době je čím dál častější výskyt jiných forem rodiny. Rodiny se dvěma rodiči, nevlastní rodiny, rodiny s jedním rodičem atd.

Můžeme vymezit několik základních funkcí rodiny. Rodina by měla uspokojovat základní, primární potřeby dítěte v raných fázích jeho života. Zajišťuje potřebu organické sounáležitosti dítěte, jako je potřeba domova a opory. Rodina by měla dítěti poskytnout již od nejútlejšího věku akční prostor, tzn. prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými. Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého. Rodina otevírá dítěti možnost vejít do mezigeneračních vztahů, a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení. (Helus, 2007, s. 149)

I život rodiny, ovlivňují určité normy. V životě rodiny je důležité, jak jsou nastavena základní pravidla pro chování, co toleruje, jak má vypracovaný systém sankcí. Dle B. Krause lze rozlišovat tři funkce rodiny z hlediska funkčních norem. Prvním je funkce sociální integrace, kde normy připoutávají jedince ke skupině tím, že definují kritéria členství. Druhým typem je, že normy typizují, co je dovolené a co je zakázané, nepřiměřené a vhodné chování. Další funkcí je koordinace, kdy normy zabezpečují dlouhodobou koordinaci výměny vzájemných vztahů mezi jednotlivci a okolím. Rizikovým faktorem pro dítě je také rodina, kde je rodič

anomální osobností. Například v rodině alkoholiků, toxikomanů, asociálních jedinců, jedinců s poruchou osobnosti nebo emočně chladných rodičů. (Kraus, 2014, s. 140-142)

Vrstevnícká skupina

Jak ve své knize uvádí Moravcová (Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015, s. 113), děti a mládež často tráví čas ve vrstevníckých skupinách. V této knize popisují výzkum ISRD-3 z roku 2013 a porovnávají data s rokem 2007, kde se snaží zmapovat specifika trávení volného času české mládeže. Těžiště trávení volného času se přesouvá od rodiny k menším skupinám přátel. Dokladují se informace, že zatímco v roce 2007 trávily přibližně dvě pětiny dětí většinu volného času s rodinou, v roce 2013 je to pouze jedna pětina respondentů. S jedním až třemi kamarády, jak uvádí graf, trávila čas v roce 2007 třetina respondentů a v roce 2013 skoro polovina. Z výzkumu vyplývá, že nejčastěji se děti ve volném čase věnují sportu, téměř polovina respondentů, což vnímám jako velmi pozitivní jev. Dále tráví volný čas na veřejných místech pro zábavu a četbou knih, ale i děláním zakázaných věcí pro zábavu, pitím alkoholu a užíváním drog.

Média

Média se v poslední době stávají jedním z nejvýznamnějších činitelů na vzniku sociálních deviací. Největší vliv mají média v raném věku, kdy probíhá socializace. Podle amerických vědců dítě zhlédne do svých 15 let asi 10 tisíc vražd. To může člověka psychicky poznamenat, hlavně pokud ještě nemá rozvinuté kritické myšlení. Televize zachycuje především násilí fiktivní, i když v poslední době přibývá reálných případů – například dopravní nehody, přepadení. Výzkumy potvrzují, že dítě má snahu napodobovat to, co vidí v televizi. Kraus ve své knize popisuje tzv. „pondělní syndrom“, kdy chování dětí po víkendu vykazuje zvýšenou agresivitu, z důvodu víkendového sledování televize. Masmédia plní funkci informativní, formativní, komunikativní a rekreativní. Masmédia mohou způsobit u jedinců například ztrátu svědomí, citění, otupený vkus, neprofesionalitu a nekompetentnost. Na základě těchto negativních vlastností následně, může vznikat arogance a agresivita. Televizní nebo rozhlasové seriály i postmoderní virtuální realita jsou založeny na využívání

stereotypů jako je láska, krása, sex, násilí a krev. Jsou totiž reprezentanty životnosti i atraktivnosti stereotypů. Divák nebo posluchač vstupuje do umělých světů a vytváří tak prostor pro svojí odlišnou životní roli. (Kraus, 2014, s. 112-115)

Internet

Autor modelu R. A. Davis rozlišuje dva základní typy problémového užívání internetu. Problémové užívání internetu rozděluje na specifické a obecné. Specifické definuje jako problémové užívání specificky vázané k určité internetové stránce (například online gaming nebo pornografie). Osoby s tímto typem používání internetu by pravděpodobně podobné chování vykazovaly i bez internetu. Obecné problémové užívání internetu zahrnuje obecné nadužívání internetu, které je spojováno s potřebou sociálního kontaktu. Toto chování je podle Davise právě vázáno na samotný internet. (Davis, 2001)

Častým problémem spojeným s internetem je problematika počítačových her. Při počítačových hrách se lidé učí zabíjet cizí tvory, srážet jiné lidi autem, nebo bojovat ve válce proti nepříteli. Stále dokola tvrdí, že toto je omezený pohled, který přehlíží vážné hry, které lidi opravdu učí. Ale jak ve své knize uvádí Spitzer (2016, s. 80-81), když se podíváme na seznam nejprodávanějších her, počet těchto her je zanedbatelný. Jelikož počítačové hry se dnes často hrají na internetu, byla závislost na nich zařazena jako oblast výzkumu do systému psychiatrických diagnóz pod názvem „závislost na internetu a počítačových hrách“. Mezi časté problémy v návaznosti na hraní počítačových her patří posedlost hraním, podrážděnost, poruchy soustředění, úzkost a stísněná nálada, ztráta zájmu o volnočasové aktivity a další.

Darknet

Darknet, nebo také odvrácená strana internetu je v dnešní době často diskutovaným tématem. Je to jakási skrytá vrstva internetu, ráj zločinců a místo bez pravidel. Darknet je nepřístupný pro běžného internetového uživatele. Darknet je tedy sídlem zločinců, protože je zde možné obchodovat s drogami, zbraněmi a pornografií. Otázkou tedy zůstává, jak je tedy možné s touto sítí pracovat. Existuje aplikace – TOR, která umožňuje anonymní prohlížení internetu a tím, že pravidelně mění IP adresu, je zajištěna nedohledatelnost. Dle statistiky, kterou lze nalézt na webové stránce

ceskovdatech.cz se můžeme dozvědět, o co na darknetu jde. Nadpoloviční většinu, tedy 53 % má drogová kriminalita, 17 % podvody, 8 % různé manuály, 7 % digitální produkty a zbytek představují služby, padělané výrobky, promo kódy, šperky, zbraně, software a ostatní. Největší zastoupení na darknetu měla ČR v roce 2013, a to necelých 40.000 přihlášení. Nejčastějšími uživateli jsou pochopitelně Rusko, Německo a zejména USA. (Česko v datech, 2016)

Sociální sítě

V posledních letech zažívají sociální sítě obrovský nárůst a přispívají tak k proměnám společnosti. Největší vliv mají sociální sítě na mladé uživatele, kteří ještě nemají dostatečně rozvinuté kritické myšlení, proto mohou být pro ně velmi nebezpečné. Sociální sítě jsou místo pro setkání lidí, sdílení zážitků a různého obsahu. Můžeme je rozdělit do dvou skupin. Klasické sociální sítě, kde si uživatel vytvoří svůj profil, respektive svou virtuální identitu a ta je dostupná dalším uživatelům. Jako například Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn apod. Dále na portály, kde vědomě zanecháváme digitální stopu, informaci s vypovídající hodnotou o uživateli a ta je dostupná ostatním uživatelům. Takové sociální sítě jsou například blogy, diskuse, seznamky apod. Nejpopulárnější sociální sítí v ČR, ale i ve světě je Facebook. V České republice je registrováno 4,2 aktivních uživatelů, z nichž 11 % ve věku 13-17 let. V souladu s podmínkami Facebooku, je možné tuto sociální síť používat až od 13 let, ale české děti začínají s Facebookem již ve věku 10-11 let. Zakládají si tedy profil s fiktivním datem narození. Mezi nejzranitelnější skupinu ale patří zejména děti a mládež. Mají často nižší smysl pro zodpovědnost, a ne vždy si mohou uvědomit různé důsledky. Méně také řeší otázky soukromí a v tomto ohledu odpovídající nastavení profilu. Mladí uživatelé sociálních sítí často neuvažují nad tím, zda je informace o nich zveřejněné nemohou poškodit v budoucnosti, například při hledání zaměstnání. Chyby nejčastěji pramení z nedostatečného přístupu rodičů. Myslí si, že je dítě doma v bezpečí u počítače, ale vždy tomu tak není. (Šance dětem, 2011)

3 DRUHY KRIMINALITY

V této kapitole jsou popsány druhy kriminality mládeže, obecné druhy kriminality a jejich typické projevy.

3.1 Druhy agrese mládeže

Agresivitu můžeme dělit do několika skupin a několika různými způsoby. Jak například Zdeněk Martínek uvádí ve své knize Agresivita a kriminalita školní mládeže, můžeme dělit agresivitu na přímou a nepřímou, verbální a fyzickou a aktivní a pasivní. Přímou agresi vykonává přímo agresor, na nepřímou agresi si najímá jiného člověka k ublížení oběti. Fyzická znamená bití oběti, fyzické ponižování, nucení k ponižujícím úkonům a využívání převahy fyzické síly nad obětí. Další zmiňovaná agrese je verbální, tu můžeme vysvětlit jako nadávky, urážky, znevažování a slovní ponižování. Verbální agrese je nejčastější ve školním prostředí. (Martínek, 2004, s. 38-40)

Další dělení agresi Martínek uvádí emocionální, frustrační a instrumentální. **Emocionální agrese** je provázena většinou silným emočním nábojem, v pozadí této agrese je silně nepříjemný podnět, mnohdy bolestivý. Zdrojem této agrese může být i postupné hromadění negativních prožitků. Člověk se tak stává zranitelnějším a citlivějším vůči podnětům, vybavení agrese je potom velice snadné. Tyto negativní prožitky získává jedinec v nepřehledném množství situací: při dlouhotrvajících hádkách s osobami, na kterých mu záleží. Další agresi je **frustrační agrese**, původ je často spojen s frustrací. Frustrace je většinou chápána jako překážka, která člověku brání v dosažení vytyčeného cíle. Frustrace vyvolává negativní emoci, především hněv, ten potom vede k agresivnímu chování s cílem překonat frustraci. Frustrace může být způsobena jinými osobami, např. rodičem, který dává dítěti najevo, jak je nespokojen s jeho prací ve škole, doma nebo s jeho studijními výsledky. Posledním zmíněným druhem agrese je **agrese instrumentální**, jedná se o agresi naprosto odlišnou od emocionální i frustrační. Do této agrese jde jedinec s naprosto chladnou hlavou a jasným cílem. Klasickým případem této agrese je loupež. Zranění, zabití či jiné poškození druhého člověka je v tomto případě vedlejší produkt. Např. pedagogové

se s touto agresí často setkávají v případech, kdy si jedinec agresivně vynucuje lepší známku. (Martínek, 2004, s. 40-45)

Skupinová agrese je zapříčiněna velkým vlivem vrstevníků. Přirozenou součástí dospívání každého jedince je oslabování rodičovského vlivu a navazování nových sociálních kontaktů. Jak ve své knize uvádí Moravcová (Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015, s. 113) většina výzkumů ukazuje, že většina delikventních činů je páchána ve skupině. Jedinci s nízkou sebekontrolou mají větší sklony k agresivitě, jsou nespolehliví a sobečtí, což také problematizuje jejich zapojení do běžného života. Vzhledem k tomu, jak je pro jedince důležité přijetí mezi vrstevníky, představuje riziko výsměchu silnou motivaci k delikventnímu chování, pokud je skupinou vyžadováno.

3.2 Druhy kriminality

Násilná kriminalita

Násilná kriminalita je součástí kriminality obecné. Kriminalita obecná je kriminologický pojem, v němž je zahrnována kriminalita majetková, násilná a mravnostní. Dále je rozlišována na kriminalitu hospodářskou, organizovanou. Násilní kriminalita je pojem kriminologický, nikoli právní. Trestní právo rozděluje násilné trestné činy do různých hlav. Trestní zákoník např. uvádí trestné činy proti životu, proti zdraví, proti rodině a dětem, trestné činy proti majetku, proti těhotenství ženy. Společným znakem kriminality je agresivita, agrese a násilí. Cílem je ublížit druhé osobě, sobě či zvířeti. Nejzávažnějším projevem násilí proti životu je vražda. Podíl násilné kriminality, dle policejních statistik je do 10 %. Častým projevem násilné kriminality je divácké násilí, které se objevuje v souvislosti se sportem, dále šikana, nebo domácí násilí. (Hoferková, 2014, s. 55-56)

Kriminalita mravnostní

Kriminalita mravnostní je součástí kriminality obecné, trestní právo pojem mravnostní kriminalita nepoužívá. Mravnostní kriminalitu představují dva okruhy kriminálního jednání – kriminalita sexuální (ukájení pohlavního pudu ve společensky netolerované formě) a kriminalita spjatá s prostitucí (spojená s obchodováním s lidmi). Mravnostní kriminalitu představuje trestný čin kuplířství, nebo také organizované poskytování sexuálních služeb za úplatu, přičemž organizátor z těchto

sexuálních služeb kořisti inkasuje z úplaty podstatnou část. Mravnostní kriminalita z hlediska policejních statistik představuje přibližně 0,5-0,7 % z celkové kriminality). (Hoferková, 2014, s. 56)

Kriminalita majetková

Kriminalita majetková je součástí kriminality obecné. Jednání spočívá v útoku proti cizímu majetku fyzických nebo právnických osob. Tuto kriminalitu můžeme dělit do tří skupin:

- Získání majetku – krádež, loupež, podvod, zpronevěra, úvěrový a pojistný podvod.
- Poškození majetku – poškození cizí věci, zneužívání vlastnictví.
- Využití trestné činnosti někoho jiného – podílnictví, udávání padělaných a pozměněných peněz.

Nejčastěji jsou registrované krádeže prosté a krádeže vloupáním. Objasněnost je velmi nízká (1/5). Na majetkové kriminalitě má podíl až polovina recidivistů a podíl mladých pachatelů je vyšší než u jiné kriminality. Majetková kriminalita byla spojována především s bídou a chudobou, označována též jako kriminalita z nouze, avšak hospodářský vzestup a růst životní úrovně v západní civilizaci stagnaci majetkové kriminality nepotvrdil. (Hoferková, 2014, s. 57)

Kriminalita hospodářská

Kriminalitu hospodářskou lze obecně charakterizovat jako protiprávní ekonomické jednání, kterým byl dosažen neoprávněný finanční nebo jiný prospěch. Toto jednání je realizováno v ekonomickém prostředí s využitím ekonomických nástrojů. Poškozeným je stát, obchodní společnost, fond nebo fyzická osoba. Pro hospodářskou kriminalitu je charakteristické, že poškozuje široký okruh osob, ohrožuje sociální a ekonomickou stabilitu státu, způsobuje vysoké škody a má vysokou latenci. (Hoferková, 2014, s. 57) E. Sutherland popsal v roce 1940 kriminalitu bílých límečků, v původním pojetí šlo o porušování práva osobami

z vyšších sociálních skupin v rámci výkonu jejich profese. Ačkoliv tato porušování vedla k velkým finančním škodám, osoby nespádali pod trestní jurisdikci. (Zoubková, 2014, s. 81)

Drogové delikty

Drogová kriminalita zahrnuje činy, jejichž cílem je nabídka drogy, poptávka po droze, činy spáchané pod vlivem nealkoholové látky a činy zaměřené na získání drogy v souvislosti se závislostí, tzv. kriminalita opatrovací nebo sekundární (majetková, násilná). V legislativě můžeme popsat tři přístupy ke kontrole zneužívání drog. První je zcela prohibicionistický přístup, který usiluje o absolutní represí všech aspektů zneužívání drog. Druhým přístupem je částečně prohibicionistický přístup, který kombinuje sankce a léčení drogově závislých se striktní represí produkce drog a obchodu s nimi. Posledním přístupem je pragmatický přístup, který spojuje represí vůči zločinům spojeným s drogami s přísně medicínským pohledem na závislost. (Hoferková, 2014, s. 58)

3.3 Statistiky týkající se mládeže

Dle policejní statistiky za rok 2015, zveřejněné na stránkách ministerstva vnitra, byly spáchány u dětí a mladistvých celkem 3 vraždy, dále 726 násilných trestních činů (271 u nezletilých dětí a 484 u mladistvých). Mravnostních trestních činů bylo u mládeže v roce 2015 spácháno 328 (133 u dětí mladších 15 ti let a 198 u mladistvých). Majetkových trestních činů bylo spácháno nejvíce, a to 1743 (536 u dětí a 1264 u mladistvých). Nejčastějším majetkovým trestním činem byla krádež vloupáním a krádeže v bytech a rodinných domech. Ostatní trestné činy, jako výbuchy, požáry, nedovolené ozbrojení nebo maření výkonu trestního činitele bylo spácháno 867 (u dětí 285 činů a u mládeže 600). Hospodářských trestních činů spáchaných mládeží bylo 154 (48 dětmi, 108 mladistvými), nejčastějšími trestnými činy v tomto odvětví bylo neoprávněné držení platební karty a úvěrový podvod. Z celkové kriminality za rok 2015 tedy připadá mládeži 3944 skutků (1308 páchaných dětmi a 2747 mladistvými pachateli).

4 DŮSLEDKY KRIMINÁLNÍHO JEDNÁNÍ MLÁDEŽE

Podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy a postup upravuje zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Mládeží se rozumí děti a mladiství. Dítětem je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Mladistvým se rozumí ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Orgány činnými v trestním řízení jsou policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež. Mladiství mají za své činy pouze relativní trestnou odpovědnost, což znamená, že mladistvý, který v době spáchání trestného činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost a ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. (Antl, 2014, s. 20-21)

4.1 Opatření

Ukládání opatření se řídí zásadou přiměřenosti. Ochranné opatření nelze uložit, pokud není přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu. Újma způsobená uloženým a vykonávaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu. Ochranná opatření lze ukládat samostatně i vedle trestu. (Antl, 2014, s. 18)

Podmínky odpovědnosti mládeže upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Výchovná opatření

Výchovná opatření může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce ukládat se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede, nejdéle do pravomocného skončení. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.

Mezi výchovná opatření patří:

- **Dohled probačního úředníka**, jehož účelem je sledování a kontrola chování mladistvého zaměřená na zajištění ochrany společnosti.
- **Probační program**, je program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program a program zahrnující obecně prospěšnou činnost. Nabízí a zajišťuje vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační a jiný program k rozvíjení osobnosti mladistvého, a to různým režimem omezení v běžném způsobu života.
- **Výchovné povinnosti** stanovují mladistvému, aby bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, jednorázově nebo ve splátkách zaplatil způsobenou škodu, vykonával bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost. Usiloval o vyrovnání s poškozeným, podrobil se léčení na návykových látkách nebo programu sociálního výcviku.
- **Výchovná omezení** stanoví mladistvému, aby nenavštěvoval kulturní nebo jiné společenské akce, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění, nežíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu.
- **Napomenutím s výstrahou** soud pro mládež a v přípravném řízení i státní zástupce v přítomnosti zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. (Antl, 2014, s. 20-23)

Trestní opatření

Jako trestní opatření může soud uložit mladistvému **obecně prospěšné práce**, které nesmí přesáhnout 150 hodin. **Peněžité opatření** 10 až 365denních sazeb v rozmezí 100 až 5000 Kč. Dále může uložit **peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti** až 5 let, **vyhoštění** v rozmezí 1 až 5 let, **domácí vězení** maximálně na 1 rok a **zákaz**

vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na 5 let. Dále podmíněné odnětí svobody a nepodmíněné odnětí svobody.

Opatření ukládaná osobám mladším patnácti let

Dopustí-li se dítě mladší 15 let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit **výchovnou povinnost, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou**, zařazení do terapeutického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče a **dohled probačního úředníka, ochrannou výchovu a ochranné léčení.**

4.2 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě s účinností 1.1.2001. Jak ve své knize uvádí Žatecká, hlavním úkolem je provádět úkony probace a mediace v rozsahu daném tímto zákonem. Zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Úkolem probační a mediační služby je organizování a vykonávání dohledu nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Probační a mediační služba navazuje na koncept restorativní justice. Tato myšlenka vychází z nového pohledu na trestný čin jako na konfliktní sociální situaci v lidském společenství mezi poškozeným a obviněným. (Žatecká, 2007, s. 46-48)

Výkon probačního dohledu

Dle Žatecké k zahájení činnosti střediska dochází na základě uložení alternativního trestu nebo opatření, kterým soud uložil po dobu zkušební doby dohled. Po obdržení pověření o zajištění výkonu dohledu kontaktuje středisko klienta písemnou pozvánkou, ve které jej vyzve k úvodní konzultaci. V rámci úvodní konzultace klade pracovník důraz na navázání kontaktu, zjišťuje od klienta další informace o výkonu dohledu a získává tak představu o budoucí spolupráci. Většinou klient dostane nějaký úkol, který má do příští konzultace vykonat. V rámci dalšího

setkání je sestaven probační program, v němž je klient poučen o svých právech a povinnostech, dojednávají se v něm konkrétní pravidla spolupráce a specifikuje se program. (Žatecká, 2007, s. 65-67)

Zásady práce s mládeží

Odborná činnost pracovníka v agendě mládeže obnáší oproti ostatním agendám celou řadu specifík, která se odrážejí v samostatné právní úpravě pro tuto věkovou kategorii. Postupy popsané v metodických standardech jednotlivých agend pracovník PMS pracující s mládeží rozšiřuje o následující přístupy. Pracovník zohledňuje stupně mravního a rozumového vývoje, dává důraz na výchovné působení, upřednostnění restorativního řešení a potřeb oběti. Rychlý a individuální přístup, je zapotřebí rychlé intervence a intenzivní spolupráce. Rychlost řízení však není nadřazena dalším základním principům a zásadám či právům pachatele oběti. Dále je zapotřebí práce s výchovným prostředím mladého pachatele v celé jeho šíři. Multidisciplinární spolupráce, zajištění ochrany informací, spolupráce s obhájcem a opatrovníkem. (Probační a mediační služba)

5 TRESTNÁ ČINNOST MLÁDEŽE JAKO PREDIKTOR KRIMINALITY V DOSPĚLOSTI

5.1 Výzkumné otázky

Cílem této práce je zjistit, zda existují faktory spojující delikvenci mládeže a delikvenci dospělých pachatelů. Zda můžeme delikventní jednání mládeže vnímat jako prediktor kriminálního chování i u dospělých pachatelů. Cílem je popsat typického mladistvého pachatele, zjistit, zda můžeme oddělit ty, jejichž projevy jsou typickým znakem krize dospívání a ty, kteří jsou nenapravitelní.

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaký je typický mladiství pachatel?
2. Objevuje se u mladistvých pachatelů nějaké rozdělení (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)
3. Jaké jsou znaky typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?
4. Jak velká část pachatelů, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

5.2 Výzkumná metoda

Vzhledem ke specifčnosti výzkumného tématu, jsem zvolila kvalitativní výzkum. Jak uvádí Trousil (2015), k tomuto tématu neexistují žádné teorie z nichž by bylo možné formulovat nějaké hypotézy a jejich platnost následně ověřovat např. analýzou výsledků dotazníkového šetření. Realizace kvalitativního výzkumu se jeví v mnoha ohledech obtížnější, protože hlavním instrumentem výzkumu je samotný výzkumník. Kvalitativní výzkum zároveň vychází z každodenních a neustále prováděných činností, jako je pozorování, rozhovor a vyhodnocování slovních informací. Výchozím myšlenkovým postupem je indukce. Výzkumník jde do neznámého prostředí, o němž má pouze předpoklady a induktivním způsobem sbírá a skládá informace. Kvalitativní výzkum se snaží o porozumění jevům, které zkoumá.

Jak ve své knize uvádí Hendl (2016, s. 176) při vedení rozhovoru je důležité dodržovat určité zásady. Zajistit důkladnou přípravu a nácvik rozhovoru, je třeba vytvořit vztah vzájemné důvěry, vstřícnosti a zájmu. Je třeba být citliví k pohlaví,

k věku a ke kulturním odlišnostem dotazovaného. Otázky formulujeme jasným způsobem, kterému dotazovaný rozumí. Klademe vždy jenom jednu otázku. Otázky doplňujeme sondážními otázkami. Dotazovanému dáváme jasně na vědomí, jaké odpovědi požadujeme. Nasloucháme pozorně a odpovídáme tak, aby dotazovaný poznal, že o něj máme zájem. Necháváme dotazovanému dostatek času na odpověď. Jsme pozorní a citliví k tomu, jak je dotazovaný rozhovorem ovlivněn a jak odpovídá na různé otázky. Zohledňujeme čas i možnosti respondenta.

Alfou i omegou každého typu rozhovoru jsou otázky. Na volbě znění otázek i na jejich pořadí závisí množství a kvalita získaných informací. Jak popisuje Fejrenčík (2000, s. 171-182), rozhovor má několik etap. Nejdříve je potřeba srozumitelně vysvětlit cíl, smysl a obsah rozhovoru, navodit optimální emocionální klima, umožňující respondentovi co nejlépe poskytnout požadované informace. Nejdůležitější fází je získat jádrové informace kladením otázek. Dále odměnit respondenta za spolupráci, například pochvalou a na závěr vyhodnotit interview.

5.3 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem jsou respondenti z různých oblastí trestního práva. Aby byl výsledek co nejpřesnější, snažila jsem se oslovit respondenty z různých odvětví práce s mládeží. Výzkumný vzorek obsahuje odborníka na trestní právo, kriminalisty pracující s mládeží, pracovníka probační a mediační služby, kurátora pro děti a mládež a pracovníka vězeňské služby. Tato skupina osob zastupuje jednotlivá pracoviště, kterými si delikventní mládež prochází:

- Respondent č. 1: *Trestní právník, senátor a předseda Ústavně právního výboru.*
- Respondent č. 2: *Vyšetřovatel kriminálního oddělení POLICIE ČR, Hradec Králové. Respondent se zaměřuje na mravnostní trestnou činnost a mládež.*
- Respondent č. 3: *Vyšetřovatelka kriminálního oddělení POLICIE ČR, Hradec Králové. Zaměřuje se na mravnostní trestnou činnost, trestnou činnost páchanou na dětech a mládeži a trestnou činností páchanou mládeží.*

- Respondent č. 4: *Vyšetřovatel kriminálního oddělení POLICIE ČR, Hradec Králové. Respondent se zaměřuje na majetkové trestné činy, s tím spojené drogové trestné činy a částečné zaměření na mládež.*
- Respondent č. 5: *Kurátorka pro děti a mládež*
- Respondent č. 6: *Pracovník probační a mediační služby České republiky. Zaměřuje se na agendu mládeže.*
- Respondent č. 7: *Vyšetřovatel Kriminální Policie Hradec Králové, specializace extrémismus, terorismus a divácké násilí.*
- Respondent č. 8: *Zaměstnanec vězeňské služby České republiky. Vyučující penologie a postpenitenciální péče.*

5.4 Technika sběru dat

Technikou sběru dat jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor. Hendl (2016, s.176) ve své knize uvádí, že tento typ rozhovoru používáme v případě, kdy je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Redukuje se tím pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně strukturně lišit. Data z takového rozhovoru se snadněji analyzují, protože jednotlivá témata se lehce v přepisu rozhovoru lokalizují. Struktura informací je dána sekvencí otázek. Tento typ rozhovoru je vhodný, pokud ho nemáme šanci opakovat a pokud je respondent časově omezen.

5.5 Tazatelské otázky

Pro výzkumné šetření byly vymezeny následující otázky:

1. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

2. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení?

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

3. Pokud ano, znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

4. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

5. Konkrétní případ/kazuistika

5.6 Výsledky výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo již zmíněnými polostrukturovanými rozhovory s odborníky. Myslím, že šetření přineslo zajímavé výsledky.

1. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Typický mladistvý pachatel je na základě výzkumného šetření osoba, která dosáhla osmnácti let věku, často vypadá dospěleji. Má nízké sebevědomí, ale maskuje to za machrování. Především je studentem učňovských oborů, nebo se základním vzděláním. Nerespektuje normy a pravidla. Je to velmi problémový jedinec.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Nejčastějšími delikty páchanými mládeží, na kterých se respondenti shodují jsou krádeže, drogová trestná činnost, výtržnictví a mravnostní delikty, jako je znásilnění a sexuální obtěžování.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Respondenti se shodují na tom, že nejtypičtější trestná činnost pro mladistvé je majetková trestná činnost, která má tendenci se opakovat. Dále divácké násilí, výtržnictví a mravnostní kriminalita.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Typické znaky trestné činnosti mládeže jsou nepromyšlenost, bezohlednost, brutalita. Objevuje se i naivita, frajeřina. Nahodilé jednání, reakce na konkrétní popud a nedokáží poznat, kdy už je konec. Jejich trestná činnost nemá logický základ. Nelitují svého jednání. Z výpovědí respondentů, přímo pracujících s mládeží vyplývá, že by svůj čin klidně opakovali znovu.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Odpovědi jsou různé, ale u každého respondenta se objevili tyto tři důvody: nefunkční rodina, negativní vliv vrstevníků a užívání alkoholových a jiných omamných látek. Velmi často se objevují nízké sankce, které nemají dostatečně odstrašující charakter. Frajeřina v partě a finanční problémy také podporují mladistvého k delikventnímu chování. U sexuálně orientovaných trestních činů má vliv nízké sebevědomí, kdy chlapci nejsou schopni si najít dívku normálním způsobem a využívají nelegální cesty. Dalšími důvody jsou poruchy chování, poruchy osobnosti a vrozené dispozice.

2. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné.)

Určitě existuje dělení na napravitelné a nenapravitelné delikventy. Respondenti se shodují, že je to možné vypořádat už na základě prvního kontaktu s mladistvým. Už z toho, jak obviněný reaguje, zda svého činu lituje, nebo jak se vyjadřuje o oběti, je možné říct, zda je napravitelný či nenapravitelný. Často se objevují případy, kdy je to pouze nahodilý trestní čin a u takových delikventů se náprava dá předpokládat. Musíme také myslet na to, že každý má šanci na nápravu, to, zda pomoci využije už záleží pouze na konkrétním jedinci.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozváženosti?)

Respondenti se shodují na tom, že existují projevy krize dospívání. Jen se to u každého jedince projevuje v jiném věku. Na impulzivní jednání má vliv riziková parta, která jedince donutí se také chovat delikventně, i když by se sám tak nikdy nechoval.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

V případě, že se často opakují menší delikty stejného druhu se dá předpokládat, že bude jedinec v kriminální kariéře pokračovat. Tento jev je nejčastější u majetkové trestné činnosti. Mladistvý nemá osvojené principy toho, jak si legálně vydělat peníze, proto vyhledává jiné cesty. Tento fakt má přímou spojitost s drogovou trestnou činností, která nepředpokládá zdárnou resocializaci. Velkým předpokladem toho, že se mladiství vrátí je, že pochází z disfunkční rodiny, kde je trestná činnost normální.

3. Pokud ano, znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Objevují se problémy ve vzdělávacím systému už během základního vzdělávání. Neomluvené hodiny, škola je nezajímá, opakovaně propadají, chodí za školu. Většinou není pokus pokračovat ve vzdělávání dál. Pachatelé mají poměrně omezený život.

Velkým problémem je rodové zatížení. Děti nemají nastavené správné normy z rodiny, proto nedokáží vyhodnotit nevhodné chování.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Odlišný přístup při vyšetřování je nemožný, vzhledem k jasně danému trestnímu řádu a zákoníku. Je nutné vyšetřovat všechny stejně. I přes tento fakt se většina respondentů shoduje na tom, že by bylo předmětné mít jiný přístup u napravitelných a nenapravitelných jedinců. U těch nenapravitelných je to kolikrát velmi náročné, když se po několikáté vracejí, znají už taktiky a práce s nimi je obtížná. Dále také fakt, že u některých je to „ztráta času“, který by se mohl podstatně užitečněji využít právě pro ty napravitelné k podpoře jejich resocializace. Ve výkonu trestu také oddělujeme prvotrestané od recidivistů a vůdčí typy od sebe.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Rozhovory proběhli s respondenty, kteří mají v oboru několikaletou praxi, proto většina z nich stavěla prognózu na základě příkladů. Z pohledu kurátora pro mládež je to zhruba 70 % mladistvých, kteří se vrátí i v dospělosti. Každý respondent si však vzpomněl na minimálně jeden případ, kdy se mu konkrétní jedinec po několikáté vrátil. Začal páchat trestnou činnost v dětství a pokračoval v dospělosti.

4. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Respondenti se nezávisle na sobě shodují na tom, že se jedná zhruba o třetinu až čtvrtinu pachatelů. Na tuto skutečnost neexistují statistiky, často vyšetřovatelé nemají dostatek informací k tomu, aby na tuto otázku mohli správně odpovědět. Vzhledem k tomu, že se pachatelé často stěhují, a ne všechny delikty jsou zapsány v trestním rejstříku. Co se týče kriminální kariéry ve výkonu trestu odnětí svobody, je to zhruba 1 % osob umístěných nejprve ve výkonu trestu odnětí svobody

ve věznicí pro mladistvé a následně ve výkonu trestu odnětí svobody pro dospělé pachatele.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Na tuto otázku všichni respondenti odpověděli, že ano, ale že záleží na okolnostech a sociokulturní úrovni. Záleží na povaze a druhu trestné činnosti. Odpovědi nejlépe vystihuje myšlenka jednoho z osmi respondentů: „*Kdo lže, ten krade a kdo krade, může zabít*“.

5. Konkrétní případ/kazuistika

Každý respondent uvedl minimálně jednu kazuistiku, na které můžeme vidět, že delikventní chování mladistvých přímo souvisí s kriminalitou v dospělosti. Děti většinou začínají páchat trestnou činnost již na základní škole, začínají u braní svačín spolužákům, přes kradení peněz a mobilních telefonů. Dále pokračují výtržnictvím, další majetkovou trestnou činností, někdo mravnostní kriminalitou nebo drogovými delikty. Jsou na ně opakovaně používány výchovné prostředky, které nezabírají a oni páchají trestnou činnost dále. Několik jedinců, kteří uváděli respondenti už jsou odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

5.7 Vyhodnocení výsledků výzkumu

1. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Typický mladistvý pachatel byl vyhodnocen na základě výzkumu jako osoba, která nerespektuje normy a pravidla společnosti i v jiných oblastech života, nejen v trestním řízení, neřídí se jejím řádem, neuznává autority. Nejčastěji páchá majetkovou trestnou činností, často spojenou s drogovou problematikou. Pochází z nevhodného rodinného zázemí a stýká se s partou vrstevníků, která se projevuje patologickým chováním.

2. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Mladiství delikventi se dají rozdělit na napravitelné a nenapravitelné. Na základě výsledků výzkumu by bylo vhodné oddělit přístup k těmto skupinám. Při vyšetřování a následném procesu resocializace by bylo potřeba věnovat více energie pachatelům s potenciálem nápravy než pachatelům, u nichž je z jejich projevů chování jasné, že se svou kriminální kariérou neskončí.

3. Jaké jsou znaky typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Většinou je mladiství pachatel s potenciálem, že bude kriminálně aktivní i v dospělosti velice neposlušný. Nerespektuje normy a pravidla. Neuznává autority. Spousta odborníků říká, že je to na nich vidět, už z toho, jak se při vyšetřování chovají, jak vystupují. Jak se případně postaví k alternativním trestům. Většinou nemají motivaci nápravy. Jejich život jim vyhovuje, připravují se na další pokračování v kriminální kariéře, dobrovolně pokračují v páchání trestné činnosti.

4. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Na tuto výzkumnou otázku jsem nedostala dostatečné odpovědi. Vzhledem k tomu, že neexistují přesné statistické údaje o této problematice, jedná se většinou o odhad jednotlivých respondentů. Nejčastější odpovědí však bylo ¼ pachatelů. Jedná se pouze o odhad.

ZÁVĚR

Práce popisuje problematiku delikventního jednání mládeže. Vymezuje teoretická východiska, základní pojmy, znaky trestné činnosti mládeže druhy agrese a popisuje právní problematiku. Na základě poznatků z odborné literatury popisuje biologické, psychologické a sociologické faktory příčiny kriminality. Popisuje jednotlivá prostředí, která mohou být spouštěčem delikventního chování u mládeže. Jsou zde popsány druhy kriminality a konkrétní trestné činy. Na základě policejních statistik je vyhodnocena nejčastější kriminalita páchaná mládeží. Dále popisuje opatření a řešení trestné činnosti mládeže a popisuje například činnost probační a mediační služby.

Zabývala jsem se primárně otázkou, zda je delikventní chování mladistvých prediktor pro kriminalitu v dospívání. Z výzkumu vyplývá, že ano. Že ale současně záleží na okolnostech, z jakého rodinného prostředí pachatel pochází, jak tráví svůj volný čas a zda netrpí některou z uvedených poruch chování. Abych mohla dojít k takovému závěru, snažila jsem se oslovit širší skupinu respondentů, zabývajících se touto problematikou. Největší část tvoří vyšetřovatelé kriminální policie Hradec králové, kteří se zabývají různou problematikou – někdo obecně mládeží, někdo pouze majetkovou trestnou činností a někdo sexuálně orientovanými delikty. Jelikož kriminální chování přímo souvisí s trestním právem, oslovila jsem jako jednoho z respondentů trestního právníka s dlouholetou praxí. Dále pracovníka probační a mediační služby české republiky, který se přímo specializuje na mládež a vykonává s mladistvými delikventy probační program. Také jsem do svého výzkumného vzorku zařadila kurátorku pro mládež, která mladistvého pachatele vidí zase z jiné strany než kriminalisté. A nakonec vychovatelku vězeňské služby České republiky, ke které už se dostávají pachatelé opravdu závažných deliktů. Vnímám tento výzkumný vzorek jako dostatečný pro zodpovězení mé hlavní výzkumné otázky.

Odpovědi jednotlivých respondentů se velmi často shodovali, proto považuji výzkum za úspěšný. Specialisté se shodovali ve znacích typického mladistvého pachatele, v tom, jak na jednotlivé pachatele nahlížet. Shodují se na tom, že by bylo předmětné mít dva odlišné způsoby při vyšetřování i nápravě. Jsou skupiny mladistvých, kteří jednájí převážně z mladické nerozvážnosti a ti jsou většinou, pokud

se jim ukáže správná cesta, napravitelní. Ale pak je tu i skupina těch pachatelů, kteří v mládí odstartují svou kriminální kariéru na méně závažných deliktech – at' už braní svačin spolužákům, šikana nebo drobné krádeže. Poté pokračují nejčastěji majetkovou trestnou činností, na kterou navazuje drogová kriminalita a spousta z nich končí opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody za závažnější trestné činy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BĚLÍK, Václav, Stanislava HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.
- DAVIS, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior*, 77, 187–195. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/566/4526/Teorie-vzniku-a-vyvoje-zavislosti-na-internetu>.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměň. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.
- FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2480-5.
- FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Přeložil Petr BAKALÁŘ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.
- FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
- GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000. ISBN 80-86226-07-7.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2008. ISBN: 978-80-257-0807-1.
- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, c2001. ISBN 8071785350.

- JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.
- KAPOUNOVÁ, Jana a Pavel KAPOUN. *Bakalářská a diplomová práce: od zadání po obhajobu*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0079-8.
- KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouřa deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 80-7262-410-5.
- KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-411-3.
- MALÁ, PAVLOVSKÝ. *Psychiatrie*. Praha: Portál 2002. ISBN 978-80-7367-723-7
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MORAVCOVÁ E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*, Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.
- MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.
- SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6.
- SPITZER, Manfred. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Přeložila Iva KRATOCHVÍLOVÁ. Brno: Host – vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-7491-792-9.
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0888-4.
- TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4.

TROUSIL M. a JAŠÍKOVÁ V. *Úvod do tvorby odborných prací*. Hradec králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-542-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.

VOJTOVÁ, Věra. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

ZVOLSKÝ, Petr. *Rozvoj genetiky v psychiatrii*. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0022-9

Zákony

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-82-3.

Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb.: Trestní zákon. 5. vydání. Praha: Armex, 2009. 128 s. ISBN 978-80-86795-72-0.

Úplné znění zákona č. 200/1990 Sb.: Přestupkový zákon. Ostrava: Sagit, 2009. 37 s. ISBN 978-80-7208-747-1.

Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb.: trestní zákoník. Vydání: osmé. Praha: Armex Publishing, 2017. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-47-2.

Úplné znění zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii; Úplné znění zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích; Úplné znění zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich; Úplné znění zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Vydání: třinácté. Praha: Armex Publishing, 2017. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-49-6.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.

Internetové zdroje

Děti a rizika sociálních sítí. *Šance dětem* [online]. Sirius, 2011 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-a-rizika-socialnich-siti-112.html>.

Odvrácená strana internetu: český Darknet v číslech. *Česko v datech* [online]. Dark side, 2016 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/28-odvracena-strana-internetu-cesky-darknet-v-cislech/>.

Skripta

ANTL, Miroslav. *Trestní právo*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014.

HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014.

KRAUS, Blahoslav. *Teorie sociálních deviací*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Rozhovory s odborníky na danou problematiku

Příloha A:

Rozhovor č. 1 – Trestní právník, senátor, předseda Ústavně právního výboru

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Dlouhodobě přednáším trestní právo na UHK. Považuji se za trestního právníka, dlouhou dobu jsem byl na prokuratuře ve státním zastupitelství, kde jsem se zabýval násilnou trestnou činností a organizovaným zločinem. Teď působím jako senátor a předseda Ústavně právního výboru parlamentu ČR.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Osoba do osmnácti let věku. Mnohdy tak nevypadá, vypadá dospěleji. Nepoznáte na něm, že je to pachatel. Vnímám mladistvé pachatele až poté co něco spáchají, především podle závažnosti provinění, kterého se dopustí.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

U mládeže stejně jako u dospělých, dlouhodobě převládá majetková trestná činnost, zejména krádeže a poškozování cizí věci. U mladistvých v dnešní době přibývá násilí, excedentního jednání.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Majetková trestná činnost.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Zvyšuje se brutalita útoků, bezohlednost.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnějším spouštěčem delikventního chování?

Jsem přesvědčen o tom, že nejčastěji se jedná o alkoholické nápoje nebo jiné omamné látky. Dále osobnost pachatele a jeho okolí, kde se pohybuje. Často se nechá svést dalšími, nebo se chce ukázat před ostatními. Pokud jde o prvopachatele, zpravidla jde o neuvážené jednání.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Důležitým prvkem toho, že mladiství páchají trestnou činností je tzv. nevychova. Nikdo se o ně nestará, doma je nechávají „zvlčet“, nemají nad sebou pevnou ruku. Odpovědnost za výchovu (včetně té trestní) mají zejména rodiče, ale i učitelé, trenéři, vedoucí mládežnických skupin a jiní. Pokud jde o napravitelnost, potkával jsem i osoby na hranici (15-16 let), u nichž psycholog i psychiatr řekl, že jejich resocializace je vyloučena. To je typický nenapravitelný pachatel, který je schopný být recidivistou majetkovým, ale může i znovu vraždit. Jinak se k tomu právník těžko vyjádří bez zdravotnických expertiz.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozváženosti?)

Ano, často pod vlivem rizikové skupiny.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

Orgány činné v trestním řízení mají na rozdíl od jiných veškeré podklady. Informace o tom, zda je pachatel z úplné rodiny, neúplné rodiny, v čem vyrůstá, jestli jsou v rodině sklony k delikventnímu chování. A vize resocializační z pohledu psychologa.

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Je neposlušný, nekritický, těžko ho formovat.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Zcela nepochybně. Proto jsou u nich psychologické a často i psychiatrické expertizy. Znalci by měli říct, jak na něho dále působit. Je tomu tak i ve výkonu trestu odnětí svobody. Oddělují se prvotrestaní od recidivistů a ti s méně závažnými činy od těch, kteří spáchali ta nejzávažnější provinění. Oddělujeme i vůdčí typy, kteří mohou velmi lehce ovlivnit a vydírat ty potencionálně napravitelné.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

U mě jako u praktika je to právě naopak. Prognózu jsem stavěl postupně na základech příkladů. Bohužel na těch příkladech nejzávažnějších, od brutálních útoků končících smrtí nebo těžkým ublížením na zdraví i promyšlených vražd. U některých pachatelů jsem přistupoval k obviněným podle toho, jakého provinění se dopustili. U některých pachatelů byl potenciál nápravy již od začátku vyloučen, když se vám pachatel 16 ti letý směje do obličeje a připadá mu vražda srovnatelná s krádeží kola.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Tím, že jsem byl specialista na vraždy, je na tuto otázku obtížná odpověď. Rozlišoval jsem partnerské vraždy, respektive cynicky „domácí zabijačky“, kdy je jedno kdo to je – vyskytuje se zde afekt, který není patologický. Osobnostně nehraje roli, zda to byl recidivista, nebo sirotek apod. Jde o moment, kdy vraždí. Pokud jde o promyšlenou trestnou činnost, zde zcela jasně vítězí recidivisté. Ten, kdo měl závadové chování již v minulosti, má k tomu osobnostně předpoklady. U nejzávažnějších deliktů bych řekl, že je to až třetina.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Určitě ano. Je to tím, jak jsem již zmiňoval, že ho nikdo neformuje – tedy „nevýchovou“, nebo tím, že je formování jeho osobnosti nemožné.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

U vražd i u mladistvých co už měli předpoklady coby děti. Konkrétní případ, kdy 16letý kluk kouká ve volném čase na krvavé filmy. Předváděl si nápodoby útočných bojových prvků a chtěl si po zhlédnutí jednoho filmu dokázat, že je také schopen ubít a někoho ukopat. Vyhlédl si v Turnově starého bezbranného, sotva chodícího pána. Obul si vojenskou obuv a bezdůvodně ho napadl. Mezi různými údery si dával přestávky, kouřil a poté znovu opakoval. Dokud oběť neubil a neukopal k smrti. Tento pachatel měl již v mládí výtržnické chování, rád se pral. Neměl za sebou trestnou činnost, ale v jeho osobnosti bylo něco zatvrzelého. Ztrácel jakýkoliv náhled na to, co spáchal. Zastával názor, že má právo dělat vše, co vidí na televizní obrazovce.

Vždy je důležité se koukat nejen na trestné činy předtím, ale i na přestupky. Na to, co říkají ostatní. Zejména u skrytého násilí v rodině. Domácí násilí, které není v afektu, ale je to jen následek neřešené situace. Například Vladimír Lulek, který byl poslední, kdo dostal trest smrti a byl na něm vykonán. Dlouhodobě vyhrožoval ženě, která se marně snažila situaci řešit s Policí. Vyvrcholení celé situace bylo, když v podnapilém stavu přišel domů a své předchozí výhrůžky usmrcením vykonal, a manželku i čtyři děti ubodal k smrti.

Rozhovor č. 2 – Vyšetřovatel kriminálního oddělení POLICIE ČR, Hradec Králové. Respondent se zaměřuje na mravnost a mládež.

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Mravnost a mládež.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Nemám typického pachatele. Směska.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Jsme orientováni na mládež, ale častěji vyšetřujeme delikty páchané na mládeži. Pokud se však zaměřím na delikty páchané mládeží, jsou to nejčastěji krádeže a drogy. Často také výtržnictví, fandové na hokeji nebo sprejerství.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Majetková trestná činnost, mravnostní delikty a drogová kriminalita.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Nepromyšlenost, frajeřina, naivita.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Základ je špatná rodina, to je bez debat. Rodiče kolikrát sami nejsou vychovaní, takže nemají na to vychovávat dítě. Kolikrát mám chuť pracovat spíše s tím rodičem, protože je jasné, z jakého důvodu se dítě takto chová. Dítě v takovém případě nemá kdo vézt.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Za nenapravitelné delikventy považují především ty, kteří užívají alkoholové a jiné návykové látky. Ne všichni samozřejmě, někdo má první zkušenost s drogami, je schopný jít na léčbu a už se k tomu nikdy nevrátí. Ale ti, co už jsou u nás ve spojení s drogami podruhé, nebo potřetí ty vnímám jako nenapravitelné. Drogová kriminalita samozřejmě přímo souvisí s majetkovou trestnou činností. Pokud nemá na drogy, začne krást. Často se nám stává, že v jednom spise figuruje jako svědek a v druhém jako obviněný.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Ano ale paradox je, že pokaždé je to v jiném věku.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

U majetkových trestních činů jsem si u některých pachatelů stoprocentně jistý, že se k nám vrátí. Vzhledem k tomu, že s námi spolupracuje OSPOD, často se dozvíme od pracovníků, že už vyšetřují třetí generaci z jedné rodiny. „Už jeho děda kradl, už jeho táta kradl a kluk krade taky.“ (Smích)

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Školu nemá, má pouze základní vzdělání, které sotva dokončil. Je už na třetím učňovském oboru, vždy po prvním, nebo druhém ročníku skončí. Vždycky to bude „flink“, bezdomovec nebo zloděj.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Jelikož se řídíme trestním zákoníkem, nelze vyšetřovat odlišně. Záleží pak spíše na vyjádření soudu.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Měl jsem případ, kdy kluk začal kolem dvanáctého roku šikanou ve škole, kolem patnáctého roku dělal výtržnictví, poté sprejerství, dále se přimotal k požáru stodoly a teď jako dospělý prodává drogy.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

O tomto jevu nejsou žádné statistické údaje. Často má trestnou činnost jako mladý například u nás, poté se přestěhuje do Prahy a my už o tom ani nevíme. Do patnácti let není trestní rejstřík, takže to ani nemusíme vědět.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Ano, určitě. Záleží hodně na rodině, jaké má osvojené vzorce chování. Jaké má geny. Řekl bych, že je to půl na půl, může a nemusí. Hodně to souvisí s rodinou, když mladiství dostane podmínku a má slušné zázemí v rodině a doma na něho přitlačí, tak má určitě šanci neopakovat trestnou činnost než za rodiče, kteří to považují za klukovinu. Samozřejmě jsou i výjimky, stíhali jsme děti z rodiny právníků, lékařů, nebo policistů.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Jako dítě byl v dětském domově, opakovaně utíkal z dětského domova, choval se špatně ve škole. Šikanoval spolužáky a kradl. V sedmnácti letech zbili s kamarádem pána tak, až ho umlátili k smrti. Druhý případ vyšel z dětského domova, ale nikdy

nepřacoval, neustále kradl, a když mu bylo jednadvacet let, tak zabil náhodnou ženu. Odseděl si dvanáct let ve věznici, propustili ho a on začal „krást ve velkém“. Zavřeli ho znovu, poté propustili na podmíněčné propuštění a on porušil podmínku a skončil opět ve vězení. Na tom můžeme vidět, jak z malého „hajzlíka“ může vyrůst vrah a opravdu nenapravitelný jedinec.

Rozhovor č. 3 - Vyšetřovatelka kriminálního oddělení POLICIE ČR, Hradec Králové. Zaměřuje se na mládež, mravnost, trestnými činy páchané na dětech a mládeži a trestnou činností páchanou mládeží.

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Vyšetřovatel, mládež, mravnost. Trestné činy páchané na dětech a mládeži, trestná činnost páchaná mládeží.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Machýrci, chtějí získat holky. Nedokážou si holky získat normálním způsobem, a proto páchají sexuálně zaměřenou trestnou činnost. Mají nízké sebevědomí. Často studenti učňovských oborů.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Vzhledem k tomu, že já se specializuji na závažnější trestné činy, nedokáži na tuto otázku přesně odpovědět. Tak aby se dostal k nám, nejčastěji páchá znásilnění na dítěti mladším 15 ti let, nebo znásilnění ve výchovném ústavu. Pak různé sexuální nátlaky a vyhrožování, že zveřejní nahé fotky, které získal. Nutí oběť k obnažování a masturbování před webkamerou. Samozřejmě se nám tu objevilo i pár pachatelů, kteří spáchali vraždu, v souvislosti se znásilněním. Převážná většina je tedy u nás sexuálně orientovaných trestních činů.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Já ze svého pohledu vnímám jako nejčastější mravnostní trestnou činnost, zaměřenou na sexuálně orientované delikty. Pak také majetková trestnou činnost.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Z pohledu sexuálně orientovaných trestných činů kluci často nedokáží oslovit holku na přímo a přes sociální síť. Na sociálních sítích se jim lépe komunikuje, vydávají se za někoho jiného, navazují kontakty. Typickými znaky jsou tedy nevyzrálost a neschopnost komunikovat. Nelitují, jsou krutí, klidně by trestný čin opakoval znovu. Nedokáží poznat, kdy už prohráli a že už jim můžeme logickými argumenty dokázat, že nám lžou. Nedokážou na rozdíl od dospělých uznat, že máme pravdu.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Nevyzrálost, neschopnost navázat vztah. Často tento problém vychází z toho, že orientační rodina správně neplní své funkce.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Co se týče mravnostní trestné činnosti, jako pohlavní zneužití, to jsou často kluci, kteří k tomu přijdou „jako slepi k houslím“. Ti určitě napravitelní jsou. Často musejí projít celým procesem výslechů, soudem, probační a mediační službou, a to má pro ně dostatečně odstrašující vliv, že už příště trestnou činnost nepáchají. Většinou u majetkové trestné činnosti, nebo u občanů romské národnosti je menší potenciál k nápravě. Všechny obviněné necháváme zkoumat znalci, psychologem a psychiatrem.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Určitě jsou takový pachatelé, kteří jednají pouze z mladické nerozvážnosti.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

Co se sexuálně orientovaných trestných činů týče, často jsou to jen jednotlivé delikty. Pokud není zjištěna duševní porucha a sexuální úchylka.

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Rodové zatížení. Jednou se mi stalo, že jsem stíhala pachatele, byl v procesu trestního řízení a stejně mi bylo doručeno další oznámení, že v Kauflandu kradl. Už to, že je stíhán, by pro něho mělo být dostatečné ponaučení.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Odlišný přístup při vyšetřování nejde. My vyšetřujeme podle trestního řádu a trestního zákoníku. Takže vyšetřovat musíme všechny stejně. Proces resocializace je na vyjádření znalců, kteří řeknou, že je šance nebo není šance. Stalo se nám, že nám byl doručen posudek, že úspěšná resocializace u konkrétního pachatele je vyloučená.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Ano. Vyšetřovala jsem případ, kdy pachatel jako jediný za dobu mé praxe skončil ve vazbě pro mladistvé za majetkovou trestnou činnost. U něho se trestná činnost tak opakovala, že už ho soudce poslal do vazby. Nakonec jsme ho stíhali i jako dospělého.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Říct číslo je opravdu těžké, to je pouze odhad. Ale řekla bych, že 1/3 osob.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Může být určitě. Záleží na povaze, druhu trestné činnosti. Řekla bych k tomu jedno pořekadlo, které si myslím, že toto téma vystihuje. „Kdo lže, ten krade a kdo krade, může zabít“.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Měla jsem případ slečny, která nahlásila znásilnění. Byla mladší patnácti let. Nakonec se zjistilo, že to nebylo znásilnění, ale že to proběhlo dobrovolně. Nebylo to podle jejích představ, tak se rozhodla podat trestní oznámení. Psychiatricka konstatovala posttraumatickou stresovou poruchu, kterou dávala do souvislosti se znásilněním. Nový znalecký posudek však popsal, že PČR ji rozbila její obraz. Vystupovala při vyšetřování určitým způsobem, chtěla abychom jí vnímali jako ideální. My jsme jí však její ideální obraz rozbili, a to jí způsobilo posttraumatickou stresovou poruchu.

Rozhovor č. 4 – Vyšetřovatel kriminálního oddělení POLICIE ČR, Hradec Králové. Respondent se zaměřuje na majetkové trestné činy, s tím spojené drogové trestné činy a částečné zaměření na mládež.

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Majetkové trestné činy s tím spojené drogové trestné činy. Částečné zaměření na mládež.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Zejména u majetkových trestních činů a drogových deliktů převážně děti ze sociálně slabších rodin. Není výjimkou, že se pachatelem stane i dítě inteligentnější, které si tím léčí rozmary. Mají všechno, ale hledá dobrodružství. Co se pouze majetkové trestné činnosti týče, tak jsou to pachatelé z neúplných rodin a ti co nemají sociální zázemí.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Krádeže, loupeže, výtržnictví a drogy. Také se do toho promítá násilí ze školy, například šikana.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Majetková kriminalita, drogová kriminalita a výtržnictví

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Z pohledu majetkové trestné činnosti je to často nepromyšlenost, není to tak sofistikované, nahodilost. Často páchají trestnou činností jen proto, že se nudí nebo z frajeřiny a naivity.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Frajeřina v partě, problémy v rodině, finanční problémy. Špatná parta.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Znám konkrétní případy, u kterých je jasné, že už se nenapraví. Z důvodu, že má špatně nastavené základy. Ale u nahodilých deliktů, jako například šikana se na pachatele ještě dá nějak působit. Spolupracujeme s rodinou, probační a mediační službou, ale nemáme zpětnou vazbu, zda se pachatel napravil a vezme si z toho nějaké ponaučení.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Ano, často to jsou nevyzrálí „troubové“, nechají se zviklat, nemají svůj vlastní názor. Souvisí to s partou, takové hecování a předvádění se. Musí něco ukrást, aby mohl být součástí party.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

Sto procentně. U některých ano. Hlavně u majetkových a drogových deliktů.

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Většinou už při trestním řízení vidíte, jak se k vám pachatel chová, jak se tváří, jak celý proces vnímá, tak přesně víte, že se vrátí. Na některé děti vím, že nějakým způsobem výchovně působím, ale u některých je hned jasné, že jsou nenapravitelní.

Už podle chování a toho, jak na vás kouká, jak se tváří o tom vypovídá. Co se týče vyšetřování, často vnímáme skutečnost, že mladiství nelitují svých činů, litují pouze sebe.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Nemůžeme odlišně vyšetřovat jednotlivé pachatele, vzhledem k jasně danému postupu uvedenému v trestním řádu. Samozřejmě, že jinak pohlížíme na prvotrestaného, který svého činu lituje a jinak na recidivistu, který už je zde poněkoli káté a vy víte, že na něho nejde nijak výchovně působit.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Ano, často jsme nezávisle na sobě vyšetřovali stejného pachatele. Nejdříve v patnácti letech za drobnou majetkovou trestnou činnost. Poté v sedmnácti letech, a nakonec se tu objevoval jako dospělý pachatel. Často je to nevýhoda, protože jsme se „znali“ dlouhodobě a pachatel již věděl, co ode mě má čekat.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

To je těžká otázka. Ale z těch spisů, co jsem zpracoval, bych řekl, že to byla 1/4. Dneska spousta statistik se ani nedá dělat, nemůžeme například dělat statistiku osob romské národnosti, protože zasahujeme do ústavy. Kdyby se však třeba takový průzkum udělal, byla by z toho velmi zajímavá čísla.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Často začne s něčím drobným a po čase se začne posilovat jeho ego. Takže od lehké majetkové činnosti se přesune do násilných trestných činů. Nebo se stává, že pouze krade, ale na nic jiného nemá, tak rozšiřuje tuto kariéru. Dělá větší krádeže, začne v obchodě, a nakonec jde na domy a byty. Může to končit až loupežným přepadením. Spousta zlodějů mají od začátku jasno v tom, že nechtějí používat násilí.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Chtěl bych jen dodat, že je pro nás velmi složité vyšetřovat několikrát po sobě jednoho pachatele. Učí se naše techniky, postupy a ví co od nás může čekat. Proto je každé další vyšetřování složitější. Vzpomínám na případ, kdy jsme měli slečnu, bylo jí 14 let, za měsíc jí mělo být 15. Nahlásila, že jí kluk opil. Popsala vše, co bylo před, co bylo po, ale samotný akt nepopsala. Vyslechli jsme údajného pachatele, ale on se hájil tím, že si o tom již půl roku psali na Facebooku. Nakonec z toho byl sedmdesátistránkový dokument přepisů, kde si podrobně psali, co budou dělat. Byl tedy venku ze znásilnění, ale pohlavní zneužití mu zůstalo, vzhledem k tomu, že byla slečna mladší patnácti let. Nakonec nebyl odsouzen, protože na její osobní stránce Facebooku nebylo uvedeno, kolik jí bylo let.

Rozhovor č. 5 – Kurátorka pro děti a mládež

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Kurátorka pro děti a mládež.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Užívání nelegálních látek, krádeže.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Užívání nelegálních látek.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Zapírání, podceňování situace.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Rodinné prostředí, nuda, nízké sankce.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Někteří pravděpodobně ano, ale většina rozumově vnímá, co dělá. Jednají na základě toho, že jim dřívější prohřešky prošly nebo dostali pouze mírný trest. Vliv má také laxnost okolí, zejména rodiny.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

V případě, že se jedná o opakující se delikty téhož druhu, dá se předpokládat opakující tendence. Je to spíš u delikventů, kteří již např. od 6 let páchají menší delikty (zejména krádeže, následně vloupání + kombinace užívání návykových látek).

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

U dětí by měly být „tvrdší“, výchovnější tresty, tak aby se zabránilo opakování činů jinak trestných. Pakliže hned v prvopočátku „dostanou přes prsty“, může to pro ně být znakem, aby se propříště takového chování zdrželi.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Z praxe lze konstatovat, že většina kurátorských případů, tedy těch dlouhodobě řešených, následně přechází pod kurátora pro dospělé, neboť se i po dovršení 18 let dopouští trestné činnosti. Co se týká konkrétně mé praxe, může se jednat odhadem o +-70 % mladistvých.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Je to velice individuální. Záleží také na rozsáhlosti a závažnosti prohřešků v mládí, rodinném prostředí apod.

Pakliže se jedná o mladistvého, který např. užíval návykové látky, nemusí být rovnítko mezi jeho dětstvím a dospělostí, stran užívání nelegálních látek. Nicméně

pakliže se jedná o dítě, které páchalo trestnou činnost opakovaně, a to i např. poté co nad ním byla nařízena ústavní, potažmo ochranná výchova, pak je velký předpoklad, že v závadovém chování bude pokračovat.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Děvče, vedená OSPOD od dětství, špatné rodinné zázemí. Prakticky od narození byla v dětském domově, cca ve 3 letech nejprve v péči babičky, poté v péči matky. Problémy již se školní výukou, následně první drobné prohřešky – krádeže, problémy s agresivitou ve škole. Cca ve 14 první soud pro mladistvé – napomenutí, od 15 let větší množství přestupků (většinou krádeže, agrese vůči okolí ve smyslu napadání souseda atd.). V 16 letech umístěna do DDÚ, následně SVP. Poté návrat do domácnosti. Zde další prohřešky – účast na znásilnění (chlapce přivedla, podílela se), následně zorganizovala přepadení (odcizeno cca 20 tis., karton cigaret) + napadení seniora. Nebyla na návrh OSPOD umístěna do zařízení, neboť si to nepřála ona ani matka (Okresní soud návrh zamítl a Krajský soud rozhodnutí potvrdil). Za čin jinak trestný dostala podmínku - 1 rok s podmínkou na 3 roky. Po dovršení 18 let opět krádeže – porušení podmínky.

Rozhovor č. 6 – Pracovník probační a mediační služby, agenda mládež

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Já jsem vystudoval sociální patologii a prevenci a poté sociální pedagogiku. Pracuji jako probační úředník u Probační a mediační služby ČR, specializuji se na mládež.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Krádeže, sexuální delikty. „Pseudo“ pohlavní zneužití, kdy jeden z partnerů je mladší patnácti let. Časté je také držení návykových látek.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Majetková trestná činnost, agrese, výtržnictví. Často v souvislosti s užíváním alkoholu.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Zpravidla v partě, ve skupině. Není tam žádný promyšlený modus operandy, většinou je to náhlý popud, nedomyšlená trestná činnost.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Zpravidla vliv party. Samozřejmě všechny vlivy nasedají na sebe. Vzhledem k tomu, že typický delikventně jednající jedinec pochází z neurovnaných rodinných poměrů. Nemá vzdělání, nemá kvalifikaci, v podstatě nikdy nepracoval soustavně. Je tam určitá predikce, že vzdělání nikdy nedokončí.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Dá se vysledovat, pokud se výchovné problémy projevují už v raném dětství. V mladším školním věku, pozdějším školním věku. Zejména majetková trestná činnost. Pokud se v kriminální kariéře opakuje, dá se předpovědět, že to s tím člověkem půjde dál. Naopak u ojedinělých skutků, kdy jedinec zlobil jako normální dítě, neměl žádné závažnější problémy, co by musela řešit například sociálka, nebo škola většími sankcemi. Udělá nějaký skutek, postaví se k tomu čelem, plní výchovné povinnosti, tam se dá dovozovat, že se pravděpodobně ničeho dalšího kriminálního nedopustí.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Určitě. Je to součást toho věku. Každý si v tomto věku hledá určité místo ve společnosti. Snaží se prosadit ve skupině vrstevníků. Záleží na tom, jaká je parta, jaké je jeho okolí.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

U někoho určitě (smích). Tam je už jasně vidět určitý vývoj kriminální kariéry. Od braní svačin ve škole, přes braní peněz spolužákům. Přes vyhrožování, krádeže. Pokud se to objevuje i okolo dvanácti let a stále to roste, tam si troufám říct, že ten člověk nedopadne dobře. Nereaguje na žádné sociální zásahy vnější. Ještě když vezmu v potaz, že se většinou jedná o jedince z nefunkčního sociálního zázemí.

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Objevují se problémy ve vzdělávacím systému už během základního vzdělávání. Neomluvené hodiny, škola je nezajímá, opakovaně propadají. Většinou není pokus pokračovat ve vzdělávání dál. Pokud ano, je tam časté střídání škol, ale žádnou nedokončí. Stále se objevují znaky patologického chování. Návykové látky, útoky

z domova, je to soubor znaků, které ukazují, že jedinec bude tíhnout spíše ke kriminální kariéře. Neumí si legálně zajistit způsob obživy, tato cesta je pro něho jednodušší.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Myslím si, že systém, který je nastaven, především tedy u mládeže je kvalitní. Na všech postech ať už na státním zastupitelství, u policie, na soudu, na probační a mediační službě by měl být specialista, který je připraven na práci s mládeží. Netroufám si říci, jestli jinak pracovat s těmito jedinci. Nenapadá mě jak. Pro všechny je nastaven systém výchovných opatření a povinností, které je možné využít. Ale na určité osoby to nefunguje.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Ano. Měl jsem tu rodinu, v podstatě se mi tu vystřídaly všechny děti. U všech se dalo už před patnáctým rokem říci, že tady se to nebude dobře vyvíjet. A dnes páchají kriminalitu už jako dospělí stále.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Řekl bych, že je to zhruba 1/10 pachatelů.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Může být.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Emil, který je dnes dospělý. Poprvé tu byl za majetkovou trestnou činnost, jako třináctileté dítě. Měl nějaké výchovné opatření, ale tím, že rodina byla problémová,

tak ve spolupráci s OSPODem se využívala spousta služeb, jako například sanace rodiny. V rodině byly další dva mladší sourozenci, kteří už v té době také začali páchat obdobnou trestnou činnost s tím, že poté Emil, coby mladistvý měl dále majetkovou trestnou činnost, zejména krádeže v obchodech. Byl trestně stíhán, bylo užito výchovné opatření, které se minulo účinkem. Následoval trest obecně prospěšných prací, které nevykonal. Nakonec místo trestu odnětí svobody měl peněžitý trest, který rodina zaplatila. Dále následoval další trest – podmíněné odnětí svobody s dohledem. Poté se odstěhoval mimo okres, ale co mám informace, momentálně je ve výkonu trestu. Sourozenci jdou ve stejných stopách.

Rozhovor č. 7 – Vyšetřovatel Kriminální Policie Hradec Králové, specializace extrémismus, terorismus a divácké násilí.

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Já pracuji jako vedoucí týmu extrémismu, terorismu a diváckého násilí. K tomu mi ještě zůstali vraždy. U policie je to ale všehochuť, někdy děláte mládež, někdy majetek, tak jak je potřeba.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Ani bych snad neřekl, že lze popsat typického pachatele. Po naší linii je to spojeno s užíváním návykových a alkoholových látek. Ale, že by byli organizované party mladistvých, to snad ani ne.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Drobné krádeže.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Majetková trestná činnost.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Nepromyšlenost, impulzivní chování, často to vychází z uspokojování momentální potřeby. Potřeba po financích, po drogách, nebo se chtějí předvést před kamarády.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

U mladých jsou důvody různé. Rodinné zázemí, parta, neukončené vzdělání. S tím spojené špatné uplatnění na trhu práce. Momentální potřeba peněz, zázemí a ocenění. Často si zvykli, že hodně dostávají, jsou zvyklí na určitý standard z rodiny. Neváží si ničeho.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Ano, jako u všech. Kdo chce, ten je napravitelný. Kdo nechce, toho nenapravíte. U mladých lidí je podle mého názoru většina napravitelných. Samozřejmě jsou tu výjimky, kdy mu to kouká z očí.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozváženosti?)

Ano, myslím si, že tento argument nelze pominout. Každý má v tomto věku různé nápady, jen každý nedokáže odhadnout vážnost situace. Je to spojeno s momentální situací a s momentálním impulzem.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

Jsou případy, kdy určití delikventi mají svou kriminální dráhu nějak nastavenou. Můžeme následně říct, že touto kriminální cestou půjdou i nadále. Ale to je to menšina ve společnosti.

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Mají poměrně omezený život. U většiny neochota pracovat, neochota se začlenit do řádné společnosti. S dalším soudním řízením a potencionálním vězením počítá.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Ano. Je to hloupé, ale z mého pohledu praktika si můžu dovolit říct ano. Ti nenapravitelní si zvykli řešit pouze co jim to přinese, kde najít nějakou výhodu. Myslím, že u nich nemá moc cenu jim pomáhat a vrážet do toho peníze, protože není zpětná vazba. Spíš bych se zaměřil na cílovou skupinu, kde je potenciál nápravy.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Mladistvý pachatel, pár let zpátky, bylo mu tenkrát čtrnáct let. Jeho kriminální kariéra začala ukradenými králíky, drobnou majetkovou trestnou činností. Občas jak dorůstal se přidala fyzická napadení. K tomu se nabalilo loupežné přepadení. V dalších letech spadl do závislosti na drogách. Nejdříve jako uživatel, poté jako výrobce a distributor. Momentálně sedí za neúmyslné zabití.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Těžko říct jak velká část. Je to spíše menšina, řekl bych, že se můžeme bavit zhruba o deseti až patnácti procentech.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Myslím si, že má dobře nakročeno. Pokud do toho problému někdo nevstoupí, tak bude pokračovat dále.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Příklad mého kamaráda z dětství a jeho syna. Kamarád byl hodně živý v dospívání, časem se přidala drobná kriminalita a fety. Kupodivu jeho syn už na základní škole problémy se záškoláctvím, majetkovou trestnou činností

a drogami. Syn momentálně sedí. Další zajímavá kazuistika je často medializovaný příběh chlapce z Chlumce nad Cidlinou, který zavraždil svoji matku.

Rozhovor č. 8 – Zaměstnankyně Vězeňské služby České republiky. Vyučující penologie a postpenitenciální péče.

1. Dotazník o respondentovi

Jaká je vaše specializace/obor?

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky. Vyučující penologie a postpenitenciální péče.

2. Jak vnímáte typického mladistvého pachatele?

Pro mě, jako pracovníka vězeňské služby je typický mladiství pachatel velmi problémový jedinec, nerespektuje řád a pravidla.

Nejčastější delikty páchané mládeží?

Nejčastěji se mladiství dostanou do výkonu trestu odnětí svobody za násilnou trestnou činnost, loupežná přepadení a fyzické ublížení na zdraví.

Která kriminalita je pro mladistvé nejtypičtější?

Násilná trestná činnost. Většinou mají souběh několika různých kriminalit (majetková, násilná, drogová a mravnostní). Mladiství se do výkonu trestu dostávají s velmi perným trestním rejstříkem. Málokterý mladiství jde do výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody se svým prvním trestním činem. Nejdříve se soud snaží najít alternativy.

Typické znaky trestné činnosti mládeže?

Málokdy zpytují svědomí. Jejich trestná činnost nemá logické vyústění.

Jaký důvod vnímáte, že je nejpravděpodobnější spouštěčem delikventního chování?

Porucha chování, poruchy osobnosti. Nevhodné rodinné zázemí. Nízká sociokulturní úroveň a vzdělání. Nemají dokončené ani základní vzdělání.

3. Vnímáte u mladistvých delikventů nějaké rozdělení? (Třeba na ty napravitelné a nenapravitelné)

Každý by měl mít šanci k nápravě. My bychom jim měli nabídnout pomoc, jak se z tohoto systému ven. Motivovat je ke znovu začlenění se do společnosti. Potom už záleží pouze na nich, jak naší nabídky využijí.

Existuje podle Vás projev krize dospívání? (Jednají pachatelé častěji pouze z mladické nerozvážnosti?)

Na to si netroufám ze své pozice odpovědět. Mladiství nejsou primární skupina se kterou pracuji, proto nejsem schopná toto posoudit. Já z pozice speciálního pedagoga s nimi nejsem v kontaktu ve speciálně výchovných aktivitách.

Máte pocit, že u některých delikventů jste si skoro jistý, že se budou stejně chovat i v dospělosti?

Asi ano. Určitý způsob budování kriminální kariéry je možný.

4. Pokud ano, jaké znaky jsou typické pro „potencionálního dospělého pachatele trestné činnosti“?

Odpovídá tomu záznam v rejstříku trestů. Pachatel se dopouští protiprávního jednání. Absence motivace po nápravě. Pachatelé berou výchovné ústavy a věznice za součást svého života. Jsou odsouzeni za velmi závažné konflikty. Reeducace a náprava u nich není možná.

Myslíte si, že by tyto dvě skupiny měli mít odlišný přístup při vyšetřování a následném procesu resocializace?

Ano, to každopádně.

U mladistvých můžeme vycházet pouze z předpokladu, ale máte nějaké konkrétní případy, u kterých se Vám tato prognóza potvrdila?

Ano, zažila jsem případ, že jsme měli mladistvé na mladistvém oddělení a následně ve výkonu trestu pro dospělé. Často byli například v sedmnácti letech umístěni do mladistvého oddělení za nějaký trestní čin. Dopouštěli se však trestního jednání i ve věznici. V průběhu výkonu trestu a dovršení osmnácti let věku, byli následně přemístěni do věznice pro dospělé pachatele.

5. Jak velká část pachatelů, se kterou jste měli možnost se setkat, byla kriminálně aktivní už v mladistvém věku?

Ze standardní vězeňské populace to není nijak výrazné procento. Netroufám si odhadnout přesné číslo. Ale myslím si, že se můžeme bavit pouze třeba jedním procentem ze všech odsouzených. Pardubice je spíše ostrahová věznice, že by byl trestaný už mladiství, je velmi malá pravděpodobnost. Navíc jako mladiství jsou vedeni v utajeném režimu, takže ke všem statistikám se nemáme možnost dostat.

Myslíte si, že delikventní chování v dětství a dospívání je prediktor pro kriminalitu v dospělosti?

Ano, může být v případě nižší sociokulturní úrovně. U řady delikventů může počet trestních činů narůstat, ale u někoho to odezní. Může to být spouštěč, ale není to pravidlem. Horší lokalita, rodina, kriminálně narušený.

6. Konkrétní případ/kazuistika?

Když se na tuto problematiku podívám z mého pohledu, pokud tady neberu jen odsouzené. Často se u nich v mládí objevují útěky, problémy s drogami a záškoláctví, těch je celá řada. Kdybych měla říct konkrétní příklad, na kterém bych popsala

postupné gradování kriminální kariéry. Pachatel měl problémy nejprve se záškoláctvím. Již v mladistvém věku začal krádežemi nezajištěných věcí (například v botnicích před byty v panelových domech. Následovala drogová trestná činnost. V dospělosti se dopouštěl obchodování s lidmi. Byl na základě těchto skutečností vzat do vazby. Nakonec byla vazba dostačující, a odešel s alternativním trestem.